

D E

7

JUVENTUTE.

Oratio habita in Comitijis

OXONIENSIBUS

Ab

EDUARDO LITTLETONO

Rhetorici Professoris munus pro

tempore sustinente.

Lib. Th. Bodleian & Coll. Reg. Oxon. ex dono Julij

NON SOLI JUDICANT QUI MALIGNÆ
LEGUNT. Plin.

L O N D I N I,

Typis Abrahami Miller apud Gulielmum Lee. 1664.

D E

INVENTUM

OXONIENSIBUS

A

scripturae

NEW AND IMPROVED

LONDON

Printed by J. Smith, in the Strand

Nobilissimo Generosissimoq; Domino
D^{no} GULIELMO PORTMAN

Equiti de Balneo & Baronetto

EDUARDUS LITTLETONUS

S. D.

Ibi, EXCELLENTISSIME
DOMINE, hanc meam
qualem cunq; opellam of-
fero. Nam cui potius
descriptionem istam Juventutis, quàm
Juvenum florentissimo dicarem? Dul-
cissimam vitæ partem, eam nempe Æta-
tem quam Tu nunc ingrederis, hic deline-
atam ut cunq; & depictam videbis: &
dum vitia aliorum misereris aut detestaris,

Epistola Dedicatoria.

Virtutes tuas agnosces. Tenue munusculum, fateor; quodq; ne minimam quidem partem æquaverit, aut Affectus mei, aut tuorum Meritorum. quod tamen, cum melius in præsentia non habeam, ut boni consulas, peto. Ut verò totum consilium hujusce Nuncupationis aperiàm, duo sunt quæ ipsius beneficio me consecuturum speravi. Unum est, ut obscurum per se libellum splendore Nominis Tui illustrarem. alterum, ut amoris & obsequij in Te nostri publicum extaret testimonium. Sciant præsentēs & posteri (si tamen posteris cura mei) sciant in lucubratiunculam nostram quicumq; inciderint, neminem quemquam in hac Terrâ mortalium Te mihi cariorem esse. Hunc autem Affectum non temerè suscepì aut cæco impetu, sed quia Te (ut quod

Epistola Dedicatoria.

res est dicam) eo dignissimum judicavi. nimirum suavissimis tuis moribus & felici indole penitus perspectis. Optime enim scio (& hoc me scire debere alij sciunt) quàm magna, etiam intra pueriles annos, experimenta edideris omnium virtutum; quantamq; præstantiam modestæ pariter & altæ mentis ostenderis. Nec erubescas si ad Te transferam, quod de Adolescente gloriosissimo à Cicerone dictum est: Te nempe in primis annis docuisse, ab excellenti eximiaq; virtute progressum ætatis expectari non oportere. Tibi igitur (inter alia præclara) & merito Tibi contigit, ut vix posita Prætextâ de arduis Regni negotijs consultares; & in celeberrimo Anglorum Conventu maximos emulareris, plurimis emineres. Tam pul-
ebra

Epistola Dedicatoria.

*abra initia continuet & fortunet Deus:
Teq; quàm diutissimè incolumem seruet:
omniumq; Bonorum compotem, Malorum
immunem reddat: & postquam serò morta-
litate expleveris, vitâ cœlesti & æternâ
donet.*

DE JUVENITUTE.

QPUS AGGREDIOR, Auditores ornatissimi, nec vobis utique nec mihi dissentaneum, dum Adolescentiam, apud Adolescentes, Adolescens describo. Sed nec à Munere meo declinaturus videor. Dicendi Artem trado: vel ut loquar modestius, tracto. in quâ hoc Caput est, & maximè spectandum, ut Orator personam induat sibi congruentem; simulque ad Auditorum affectus & môres orationem accommodet. Cùm igitur aliud juvenes, aliud senes, & dicentes deceat, & audientes delectet ac moveat; manifestum est, neminem perorare aptè & efficaciter posse, nisi utramque Ætatem accuratè noverit.

Varias Ætatum divisiones, quæ apud Medicos, & Jurisconsultos, & Philologos occurrunt, nolo recensere. tum quia siccas disquisitiones sponte prætermitto; simul patientiæ vestræ consulens, nimium aliàs fatigandæ. Rhetores, *Aristotele* duce,

tres tantum ætates agnoscunt; juvenilem, & virilem, & senilem. Ex his Adolescentiam delegi, hujusce Dissertationis materiam. Mediam ætatem omittere decrevi: ut quæ nihil penè singulare in se continet; & tantum componitur ex refractis virtutibus aut vitiis utriusque Extremi. De senectute necesse est multa dicere: non ipso, sed juventutis gratiâ. nempe ut contraria contrariis clariora reddantur.

IGITUR Juventus primo se loco considerandam præbet secundum Facultates animæ. Harum tres numerantur; Memoria, Judicium, Ingenium. Memorix pertinacem felicitatem maximè in juvenibus vigere, etiam *Cicero* fatetur senectutis Patronus. Nec sanè in ullam animi, vel ferè corporis partem, debilitas ingravescentium annorum citius incurrit. Satis constat, *Livium* in suâ Historiâ non mediocriter obliviosum esse. Quod ut moli rerum ex parte, ita ex parte senectuti Auctoris, ejus Commentator haud ignobilis (& ipse annosus) imputat. *Seneca* pater, memoriâ (dum ætas fuit) non ad usum modò, verum etiam ad miraculum instructus, queritur eam jam senex precariò parere. Sed quid ego in singulis moror, cum res sit penè de omnibus manifesta? Proditum certè est de *Simone* & *Apollonio Tyanéo*, ut rarum quidpiam ac singulare, quòd hæc iis facultas illæsa & integra ad ultimam senectutem duraverit. Res tamen duas grandævus rarò obliviscitur; pecunias nempe, & injurias. Cætera eadem fidelitate non retinet; & præsertim recens impressa: sed ut maximè laudat, sic

sic optimè meminit, quæ dicta aut facta sunt se juvene. Nam quemadmodum nonnullis accidit, ut longè posita sat commodè discernant, & tamen ad propinqua cæcutiant : ita provectiores veterum reminiscuntur, in novis vacillant & labant. Scilicet Mens senilis, multiplici rerum complexu jam gravida, aliarum imaginum superfætationem respuit. quæ cùm in intimos recessus, utpote præoccupatos, recipi non possint, in summo fluitant, ideoque faciliè excidunt.

SED quantum in recordando valent juvenes, tantum in judicando deficere videntur. Hoc partim ab eorum inscitâ provenit. Etenim quo plura scimus, eo de singulis meliùs judicamus. jure autem præsumitur non multa nôsse, qui paucos annos numerat. Deinde cùm ad judicium requiratur sapiens animi môra, quid ab illis expectari potest, qui ut plurimùm nec sapientiam habent, nec moram ferunt? Eodém pertinere adolescentiæ humiditatem, jam antè à pluribus observatum est. Nec magis enim memoria in humido, quàm judicium in sicco habitat. Hoc igitur sibi vendicat seniorum cana maturitas. Nam judicium, Crocodili instar, nunquam crescere desinit: & quælibet dies, quemadmodum ætati, ita etiam huic parti Mentis, videtur aliquid addere. Est genus hominum, qui judicium profitentur: & ab eodem nomen habent. ut planiùs dicam, *Critici* vocantur. In horum autem numerum ut admittaris, præter doctrinam & superbiam, etiam ætas requiritur. Itaque non nemo ex iis objicit adver.

Lipfium.

sario judicium juvenile: & sibi videtur satis convitiatorum hoc uno verbo cumulasse. Alter (atque idem doctissimus) legem *Annariam* super hac re statuendam censet. Ne videlicet quisquam ad librorum explicationem, aut emendationem, aut censuram accedat, donec definitum aliquod annorum spatium, neque id exiguum, adimpleverit. Nam quod ad juvenes attinet, eos omnia turbare ac miscere imperitiâ & audaciâ. Etenim ad eorum *experientiam* hoc etiam accedit, quod quantumvis ab hac parte destituantur, tamen se credunt abundare. Neque enim res est quotidianæ facilitatis, hanc confessionem cuiquam exprimere, se judicio præditum non esse. Nimis divitiarum multi habent, satis nulli: nimis judicii nulli habent, & tamen omnes satis. Ut hæc facultas ponenda videatur in illo genere bonorum, ex quibus, mirâ benignitate Naturæ, unicuique quod sufficit datum est. Sed quamlibet sibi ad præsens placeant Adolescentes, longè aliter sentient cum ad senectutem pervenerint. Tunc enim præteritorum annorum caliginem unusquisque deprehendet: mirabiturque in tantos se errores incidere potuisse. Vos juvenes, Auditores mei, de omnibus quæ legitis quæque auditis, optimè vobis videmini judicare. Nec mirum: quoto enim cuique judicium suum displicet? Sed animo tandem per longam experientiam limato & subacto, multa probaturi estis quæ nunc contemnitis, & quæ laudatis damnabitis.

RESTAT tertia facultas, Ingenium scilicet; & in hoc Juventus unice dominatur. Et sanè quidem

quidem meritò: cùm celeres, & alacres, & audaces, fervidos quoque & temerarios animi motus, illa habeat, illud poscat, Contrà Senectus vividam indolem sensim carpens, non magis oculorum aciem, quàm ingenii acumen retundit; & sanguini atque animo parilem torporem insinuat. Hujus rei experimentum in *Cornelio Tacito* videre est. In cujus Annalibus Characterem deprehendimus jejunum & ξηρὸν, ἡλόν: in Historiis florida magis & diffusa omnia, & lætiore succo exuberantia. quia nempe istas junior composuit, illos ætate provecior. Nam licèt, quoad res gestas & vulgarem dispositionem, Annales præcedant, Historias tamen priùs fuisse scriptas, ex ipso Auctore colligitur.

Sed præcipuè in Poesi eminet juvenilis ingenii prerogativa. Nam videlicet ut luscinię juventute anni, sic homines ætatis vere, dulcius modulantur: & juvenis *Apollo*, Musæque juvenculę fastidiunt senes cultores. Nimis frigida est ista ætas, & nimis compos sui, quàm ut ad justum calorem infurgat, aut admittat illam admirabilem dementiam, quę vates lectoribus tam ambitiosè commendat. Accedit rei familiaris profunda negligentia: quę raro in senes, semper in Poetas cadit, quibus utique solenne est, opes nec habere, & contemnere. Ita immunes à paupertatis sensu, & divitiarum tumultu, amœnis laboribus vacant. Nam frustra Parnassi subeunt clivum, quos amara curarum frangunt; & quorum cogitationes ad sidera nitentes, viles mortalitatis sollicitudines.

tudines deducunt ad terram. Adde quod hæc ætas ad amores proclivis, etiam hoc nomine Poetices laudem ac lauream senectuti præripit. Nulli enim ad pangenda carmina magis facti, quam amatores. quos juvat sua gaudia, ac vota, etiam dolores, iramque, & metus, non nisi numeris fateri. Aded hæc tria arctissimâ vicinâ se invicem contingunt, amare, & furere, & versus facere. Benè convenit insanę amicitie eloquentia insana.

Verum ut fallar fortasse in assignatione causarum, certè de effectu constat: videlicet, adolescentum ingenia ad Poësin aptiora esse. *Claudiani* Nilus & Magnes, cum aliquot Epistolis, ided putantur à sene & effato composita, quia non assurgunt ad cæterorum felicitatem. *Virgilius*, in senium aliquantulum vergens, Virum & Arma cecinit. Et eventum habuit ætati consentaneum. Nam judicium in eo nusquam culpes, ingenium aliquando desideres. Minori spiritu *Martialis* jam vetulus bonorum Principum laudes implet, quàm immanissimi Tyranni, dum vigeret ætas, etiam vitia consecraverat. Postrema quoque *Nasonis* opera manifestè languent & jacent. quod tamen minùs mirere si reputaveris, ejus jam animum non senectutem modò, sed exilii calamitates infregisse. Duo maxima bella, Punicum & Civile, celebraverunt totidem Poetę sat noti, *Silius* & *Lucanus*. Quorum alter juvenis admodum; alter propemodum capularis. Nec magis ætate, quàm ingenio dispares. *Scaliger*, *Lucani* hostis, licet alia neget omnia, ei tamen concedit ingenium plusquam

Nerva. Trajan.

Domitian.

quàm poeticum. adèd videtur non Parnassum modò, sed ipsum Pegasum ascendisse. De *silio* sententiam *secundi* nemo eruditorum, quod sciam, improbavit. *Carmina*, inquit, *scribebat majore curâ quàm ingenio*. Ut utramq; rem breviter complectar; *Annæi* stylus planè adolescenturitur, *Italici* senectutem fatetur. Ingenium *Homeri* fortasse ambigeretur utrùm mortale esset, nisi sentiret senectutis damna. In *Iliade* quidem totas eloquentiæ vires explicuit, scias eam *parvum* in ipso flore & vigore ætatis. *Ulyssæa*, ut posterius scripta est, ita est illi alteri nullatenus comparanda. Non idem ardor est, non ea sublimitas, nec tanta concitatio, nec tam magnificus furor. Ut facilè appareat, Poetam consenescere. tantò tenuior, atque angustior fluit; & ut major aliis, ita seipso minor. Deterius adhuc aliquid haud dubiè daturus, si Literas tertio percurrisset. Sic fessa mater imbecilliores partus edit. Sic emeritus Pugil pristinum robur requirit: Minusque validos experimur radios Solis in Occasum ruentis.

ET. QUOMODO se habeat Juventus ad animæ facultates, hætenus ostendi. procedo ad quasdam Utilitates & Incommoda, quæ hanc ætatem exornant aut premunt. *Quasdam* dixi. nam earum perfectam enumerationem expectari veto. Neque enim semper contingit, ut materiæ verba adæquentur: sed discant aliquando Res tractari, non ut ipsæ postulant, sed quomodò Auctor velit, aut etiam possit.

INTER Incommoda (nam ab iis incipiam)
primum

primum locum obtinet Prodigalitas. Quo vitio
 laborant improvidi adolescentes, quia nondum ex-
 perti sunt quàm gravis sit inopia, aut quàm diffi-
 cilis divitiarum acquisitio. Nam cùm nihil non
 audeant sperare, Opum jacturam haud aegrè ferunt,
 quas, quandocunque ipsis libuerit, facilè reparabi-
 les arbitrantur. Porro cùm eorum Mentibus quo-
 tidie obversentur lætarum rerum imagines, ista-
 rum curarum anxietati & molestiæ nec aditum
 nec locum relinquunt: easque penitus excludunt
 atque ablegant. Nec proinde sustinentes in futu-
 rum consulere, abunde putant si præsentibus fru-
 antur. Ita fortunas suas intervertere festinant,
 atque omnibus modis profligant ac vexant. ignari
 interea quantum contemptum subeant, apud omnes
 cùm nummos profuderint, apud prudentes etiam
 dum profundunt. Proh stolidam ætatem ac va-
 nam! Ergò credibile est ullos mortalium eò ve-
 cordiæ pervenire, ut Pecuniam oneri miseriæque
 habeant? illam Pecuniam, quæ obscuros clarescere
 jubet, & stultos sapere; quæ Orbem Terrarum
 temperat; quæ omnes Artes, & omnes Virtutes
 creditur una comprehendere. Sed benè cum istis
 Ganeonibus actum dicerem, si solà ineptiâ pecca-
 rent, & tantum essent ridiculi. Verùm experimur,
 magnos sumptus non fieri sine magnis vitiis. quo-
 rum tam tetrum agmen prodigalitatem stipat, ut
 ipsa minimum malorum videatur, quæ secum cir-
 cumfert. Atque hinc demùm illa dira necessitas,
 vel perferendi turpem & pudendam egestatem; vel
 quod per flagitia consumserunt, per scelera sup-
 plendi.

Ut

Ut verò privatim exitiabilis est hæc labe, sic quoque in commune damnosa. Nam ex luxu & mendicitate singulorum necesse est Publicum decoquere. Hinc Sumptuariae Leges ubique gentium toties latae: quæ quamvis ut plurimum rursus exolverint pravalescente luxuriâ, quid tamen hac in re senserint earum prudentissimi conditores, satis ostendunt. Leges tamen nostras in hac parte aliquantum laxas queror: tum quia juvenes ad plenam Bonorum administrationem admittunt, quadriennio maturius quàm per Jura *Cæsarea* liceret, tum maximè quòd semel admissos nullo dein frano ab insanis profusionibus coercerent; nec Curatores Nepotibus assignant. quos idèd, cùm primus eos & vicesimus annus libertatis admonuit, cernimus & miseremur (nam cohibere non possumus) impunè pereuntes.

Sed nunquam perniciosius grassatur ista perendi libido, quam cùm in Principem inciderit. Principem, inquam, juvenem: hos enim potissimum fatigat. neque est alia res ulla, quæ adolescentum regimen magis infamet. Qui sæpè, cùm in Solium primùm ascenderit, nihil antiquius ducunt, quàm opes à Decessoribus congestas dissipare & prodigere. Ex multis, qui hoc fecerint, tres tantùm sufficiat nominasse; *Caligulam* nempe Imperatorem, *Henricum secundum* Gallia Regem, *Henricum octavum* nostrum. Sanè autem durante profusione, & Erario nondum exhausto, nihil est ejusmodi Regum Aulis latius. Sed ubi ad fundum pervenerint, (quod etiam citius quàm speraverant plerumque

contingit); errores adolescentiæ postmodum luunt, in difficultates incredibiles conjecti. nimisque veram approbant illam *Ciceronis* sententiam immortalem; *Maximus in republicâ nodus est, inopia rei pecuniariæ.*

EXCIPIT Prodigalitatem Intemperantiæ, secundum Juventutis incommodum. quæ ut cupiditatibus omnis generis flagrat, & (juxta *Ennium* illud) *cupida cupiens cupienter cupit*; sic præcipuo & acriore desiderio voluptates complectitur. Ita dispensante Naturæ (penè dixeram) invidiâ, ut ætatem vegetam ac vigentem, & ad quævis gerenda idoneam, tam insidiolâ distinerent avocamenta, in quæ vires suas perperam effunderet. Voluptates verò quæ ad Tactum pertinent, maximè in juvenibus dominari, senes cum supercilio notant. Iis suffragantur veteres Comædi: à quibus rarò adolescens sine scortillo inducitur. Et sanè fatendum opinor, quod inficiari non possumus. Vos, Juvenes, quibus nunc loquor, hanc culpam in se quisque agnoscitis, & conscio nutu videmini non negare. Quin si quis alius in vestrà ætate nullas istius Mali sollicitationes sentit (si modò sanus & integer) eum ad Africam, monsterum patriam, ablegandum judico.

Sed interim isti *poliocrotaphi* nolo ut sibi nimis valdè placeant. nam nunquam impetrabunt, ut vel ipsos temperantes putem. Proscòdò intelligunt, quod libido ut plurimum non gratis constat. Et proinde, pro suâ sapientiâ, delicias breves & fugitivas, & dum nascuntur pereuntes, non volunt
 tanti

tanti emere. Hoc si ex modicâ faciunt nummorum curâ, frugalitas est; si ex nimîâ, avaritia est: sed neutra harum virtutum est temperantia. Deinde, si verum excutimus, non illi à voluptatibus abstinent, sed illos voluptates refugiunt & dedignantur: nec persuaderi delicatulis potest tam malè habitare. Ideoque senes, quod ad hanc rem pertinet, ut sine excusatione peccant, ita nec laudem merentur si benè agant. Captâ Novâ Carthagine, Puella longè formosissima *Scipioni* ex prædâ obtingerat. quam juvenis (proh facinus!) juvenis victor indelibatam sponso reddidit. Pulchrum in *Scipione* & eximium hoc esse quis negat? Sed quid si *Fabius Maximus* idem fecisset? num & ille eandem habuisset castimonie gloriam? Peponem habet loco cordis quisquis ita sentit. Absit hæc à Virtutibus contumelia, ut earum specie imponat impotentia peccandi; aut sperent inter res castas nominari, quos, jam effatos & enerves, nulla exultantis sanguinis impatientia accendit.

Sed cum parum sit nolle quod nequeas, quid est quod nequeas velle? Sunt enim, si nescitis, qui cum nives in mento, in capite pruinas gerant, in pectore tamen foveant incendia. cumque eos nec castæ voluptates decere jam poterant, in vagas & illicitas prorumpunt: reclamante Naturâ, & invitâ Venere. Igitur grandævi hoc probrum à seipsis, ut volent, amoliantur. dum tamen sciant, vix inter ipsos Imperatores repetiri exempla monstrosum libidinum, quàm quas in Capreeni secessu senex *Tiberius* exercuit, & nimis apertè memorat *Tranquillus*.

Nescio

Nescio quo pacto, juvenibus relictis, ad senectutem deflexit Oratio. Sed videlicet in hac materia elegi tractabiliorem partem. Et sicut in judiciis & foro facilius interdum est crimina transferre quàm defendere; idem mihi accidit de intemperantia differenti: qui tametsi juvenes excusare non potuerim, accusare senes potui. Cæterum non hæc idè in grandævos dicta sunt, ut lenocinaremur juvenili licentiæ. Falleris, adolescens, si tuam inde causam meliorem fieri putas. Scilicet senes huic tuo vitio, & quidem turpius, succumbunt. Succumbant licèt turpius, hoc te nihil juvabit. Alieni enim aggravatio criminis tuum non imminuet. Tenue est in flagitiis solatium, tantum decentius peccare. Contra autem si decòris ratio habeatur, eos potissimum castitas decet, quos (si tamen ullos) lascivia deceret. Et quemadmodum *Murena* majorem in laudem cessit, quod temperans etiam in Asia fuerat; non minùs geminabit abstinentiæ meritum, qui inter ardores & illecebras juventæ, in hac veluti Asia ætatis, nihil erubescendum admiserit. Sed de his satis, & ut vereor nimis.

TERTIUM Adolescentiæ malum, Credulitatem pono: non quasi vitium, aut vero facinore deformem, sed tanquam infortunium quod in optimum quemque incurrit. *Credulitas enim error est magis quam culpa*, ut ait Cicero. Utcunque multis calamitatibus infestat simplicem istam & candidam ætatem. Hæc est quæ tenerarum Virginum pudori totiens illusit; expugnavitque castissima pectora, neq. ab aliâ parte capienda. Plures enim Puellæ
(saltē

(saltem si ipsis credimus) castitatis naufragium faciunt, nuptiarum spe delinitæ, & perjuris pollicitationibus deceptæ; quàm aut libidine incensæ, aut muneribus redemptæ, aut ullis artibus blanditiisve superatæ. Ut ad alterum Sexum transeam, videtur hoc idem Malum in adolescentes nihilo mitius sævire, quos sæpè, apertis viribus inconcussos, prodidit infelix fides.

Varia sunt autem causæ, quæ hanc in juvenibus facilitatem credendi generant. Verecundia imprimis se offert: frequenter enim fidem adhibent, non quòd consultum putant credere, sed quia pudet diffidere. Huc etiam pertinent eorum acerima & vehementia desideria: Quod enim valdè volumus, facilè credimus. Sed nec magis ardentè cupiunt, quàm improbè sperant: in iis autem quos iste affectus inflaverit & cæcaverit, cautelam frustra quæras. Insuper, in negotiis parum versati, & paucas perpeffi clades, promptiores hoc ipso ad credendum fiunt: nemo enim ab insidiis satis cavet, nisi qui in eas sæpius incidit. Sed omnium potentissimum est, ingenium (ut supra innuebamus) simplex & minime malitiosum. Sanè dum ex suâ integritate alios metiuntur, nec de moribus hominibus satis inquè sentiunt, circumscriptorum fraudibus patent.

Cæterum inde non damna tantum, verum etiam ignominiam accipiunt. Huic enim temerariæ fidei adolescentes plurimum debent, quòd opinione imprudentiæ laborant. Nam quod primò facilitas fuit, ubi decipiaris stultitia vocatur. Contrà
istius,

istius, quàm senes gloriantur, sapientiæ hæc magna pars est, quòd tam suspiciosi sunt; & secundum illud *emphaticum*, Nemini credunt. Nimirum quàm fallax sit hominum genus crebris experimentis edocti; & reputantes, quàm sæpè ipsi decepti fuerint, & quam sæpe deceperint.

Sed interim non est negandum, senes, dum ista faciunt, duplici malo circumveniri. Unum est, quòd homines ad infidias struendas (tantum abest ut cohibeant) irritant ultrò: & ut verè *Seneca*, *dum falsos putant, faciunt; & fallere docent, dum timent falli*. Alterum est, quòd suspiciones immodicæ, lege quadam talionis, plerumque in auctores recidunt; eosque vicissim suspectos reddunt. Nam alios omnes qui malos videri volunt, ipsi non optimi videntur. neque enim verisimile est, ut fraudum & versutiarum sint expertes, qui eas semper & ubique metuunt.

His tamen non obstantibus, juvenilis error à medio periculosius deflectit. Nam si eorum numerus ineatur, quos defectus cautionis, aut quos quos excessus perdiderit, *Vincet credula turba suspicacem*. Hi enim nonnunquam, & unus aut alter, & per circuitum: illi quotidie, & catervatim, & compendio pereunt. Felix, qui cursum sic temperare potuit, ut utrumque scopulum vitaret. Hoc autem demùm ut facias, oportet credulum videri, & non esse.

IN QUARTO loco Verecundia incedit; importunum malum & molestum: quæque ut plurimum nullos minùs decet, quàm quibus maxime

ximè inest. Quod tamen intelligi volo non de ætatibus, sed de personis hominum, sive de singulis hominibus. Nam ætates quidem si spectes, contrà est. Cùm sit enim Verecundia in senibus multò rarior, ita est non paulò ineptior. Jam verò in adolescentibus, quamvis habeatur à quibusdam signum bonæ indolis, atque adedò Virtutis color; si tamen eam attentius consideremus, deprehendetur multis modis incommoda. Hæc enim imprimis juvenes negotiis civilibus ineptos reddit. Nam ista quidem firmitatem frontis desiderant: quâ illi plerumque destituuntur, si non alias ob causas, saltem ob experientiæ defectum. Par enim est, & propemodum necesse, ut quis in illis rebus verecundetur & concidat, in quibus nondum exercitatus fuit. Sed nec minùs interim necesse est, omnem Auctoritatem (quàm magni in istis rebus momenti?) hoc inutili pudore prorsus destrui. Quis enim oratione movebitur, aut sententiam sequetur, quam ipsum auctorem puduit proferre? Quis speres ut aliis prudens videaris, si tibi stultus fueris? Nemo enim verecundari creditur sine aliquâ stultitiæ conscientia.

Hinc etiam persæpè accidit, ut in consilio salubri ac bono persistere non possint; illudque sibi quasi ex manibus extorqueri sinant; & cùm meliora videant probentque, deteriora tamen sequantur. Videlicet aliorum opiniones atque sermones nimium verentes, facile circumaguntur ad momenta popularis auræ. Res illustrari poterit exemplo.

exemplo contrario: *Quinti* nimirum *Fabii*. Qui, quoddam impetum *Pœni* victoris statuit cunctando frangere, nil magnum aut mirum fecit. potius enim mirandum est, quemquam aliter sensisse. Sed quoddam invicto animo vultuque tot insultationes, provocationes, exprobrationes, rumores, contumelias, maledicta, dum incepto pertinaciter inhæret, perferre potuit, in hoc quidem meritis suspiciendus videtur: hoc nemo juvenis facere potuisset. Sed nec quilibet senex. Certè *Cn. Pompeium* (cùm mollioris esset frontis, istaque salutari impudentia destitutus) vecordia suorum, & amara quædam dictoria, in prælium clademque ultimam præcipitem egerant. Nempe illum (ut verba *Ciceroniana* usurpem) pudor, qui in bello maxime est periculosus, hunc casum coegit subire.

Verùm his dimissis, ad juvenes redeamus, malosque in illis pudoris effectus. Quoties adolescens insani bibendi legibus agrè & ingratis obtemperat, & primò flagitationibus sodalium, deinde vino succumbit; si vitia vero nomine signamus, non temulentus sed verecundus fuit. Cùm eundem video donationibus immensis aut ineptis nepotantem, non sponte, sed precibus expugnatum; hoc etiam verecundiæ imputo. Neque enim, quod est prodigi aut stulti, male dedit, sed quod verecundi est, malè retinuit. Idem fidejussionis circumventus malo, dat poenas alienæ quidem luxuriæ, aut infortunii, aut desidiæ, suæ autem Verecundiæ. Quoddammodo immodico vestium sumptu rationes aggravat & facultates exhaurit, non ab alio sæpè fonte profluit

Profluit quàm à superbâ verecundiâ. cùm scilicet erubescit inter æquales comparere cultu dispari. quod etiam ad servos, supellectilem, ædificia, convivâ, atque alia id genus extendi potest. Denique (ut rem paucis absolvam) quisquamne dubitabit vitiiis ascribere affectum, propter quem facere honestè pudet? Atque utinam tanta malarum rerum esset, quàm Recti Bonique verecundiâ. Illa autem malefica est, perversa est, atque præpostera, per quam efficitur, ut revereamur homines plusquam DEUM.

SED NULLUM vitium adolescentibus fatalius incumbit, quàm Inconstantia. hæc cunctis eorum actionibus se immiscet. Amicos, priusquam delegerint, diligunt, ut eosdem pari festinatione deserant. In pace bellum, in bello pacem querunt. Omnia, quibus aliquid inesse dulcedinis arbitrantur, ad instar Apum desultoriâ levitate libant. Quæ modò delicatè reliquerant, mox velut destituti desiderant. Nihil illis diu placet: in dies, in horas, in momenta mutantur; & novo consilio, tanquam novâ Dominâ, flagrant, pro vili habent quicquid antè conceperant. Scilicet eorum cupiditates, ut acres, sic etiam breves sunt; idque hanc ipsam ob causam, quia tam acres. Nam sicut in motu corporum, ita in affectibus animorum, constat violentiam & diuturnitatem habitare simul non posse. *Regius* ille *Juvenis* qui sororem rapuit, dein odio habuit, videtur coætaneorum indolis, & quàm sint in ceteris quoque rebus mutabiles, verum specimen dedisse. Adeò quod nunc

D

impa-

impatienter ardenti, postmodum impensè aversantur; inter cupidinem & fastidium divisi. quantoque incitatus ad Objecta feruntur, (pilarum planè ritu in parietem projectarum); tantò longius ab iisdem resiliunt.

Et verò, ut rem ulterius prosequamur, quis ab iis constantiam exigat aut expectet, qui præcipiti potius impetu, quàm ratione aut consilio reguntur? Temeritatis poenitentia comes: nec fieri potest, quin, qui nimium festinat, iudicium atque decreta subinde mutet; & sit velut transfuga sui; & sine difficultate dimittat, quod sine deliberatione suscepit. Ut minimè proinde mirandum sit, si varietur quotidie juvenilis Voluntas, & in contrarium vertatur. Huc etiam accedit, quod pleraque bona, dum optantur, quàm cum possidentur, speciosius nitent: apud imperitos nempe adolescentum animos. Qui miram sibi figurant felicitatem, in iis rebus, quas propius admotas merito contemnunt, & quarum vanitatem habendo discunt. Nec antè desinunt absentia mirari, quàm crebris frustrationibus elusi fuerint. Optimè enim experimentis docemur, quàm nihil sit in rebus humanis quod desideria nostra satiare, aut animum explere possit.

Sicut autem omnia juvenibus præstantiora vero, ita etiam facilia videntur. Nam cum sint spei plenissimi, putant se quidvis nullo negotio consequi posse. Protinus ergò, & sine morâ involant: nec carere diutius sistent tam parabili bono. Verùm ubi paulùm ingressi fuerint, insperatisque difficul-

difficultatibus (ut fit) induti ; primum ardorem
propere deponunt : consultiusque putant rem
omittere, & ad alia animum applicare. Igitur
plerumque desistunt, cum vixdum occaperint ; &
multa ac varia aggrediuntur non duraturâ sedu-
litate. Nam sanè si quàm acriter incipiunt, tam
pertinaciter instarent, nihil his impossibile videretur,
aut etiam arduum fore. Quid enim non ista
vis efficeret, si in unum aliquid incumberet ? Sed
quoniam aliter se res habet, magnis conatibus
laboribusque parùm promovant ; & dum omnia
faciunt, nihil agunt. Nec mirum si tenui alveo
fluant eorum molimina, in tot rivos distracta.
Pyrrhum Epirotarum Regem pauca Regna subegisse
legimus, quia tam multa tentavit. eodem modo
adolescentes, dum tot consilia suscipiunt, & nulla
satis prosequuntur, sæpenuerò optimæ spei
principia exitu inani aut luctuoso corrumpunt.

ATQUE HÆC sufficiant de Malis Adoles-
centiæ : quorum uberiores Catalogum dare potu-
issem, nisi ad ejusdem commoda properassem. Salvo
Aetatum pulcherrima, salve amabilis. In tuas lau-
des quid primum aut summum dicam ? Omnibus
bonis (quæ quidem externa sunt) tu sola & una
præponderas. Optent alii honores, optent Regna,
& montes auri. Mihi autem perpetuâ contingat
adolescentiâ florere. Nihil aliud requiro, nihil
amplius posco : & modò in hac re Natura annu-
erit, in ceteris Fortunam contemno. Unicam
hanc Optionem habere mallet, quàm Dictaturas
& Consularatus, quàm mille Victorias, quàm Ori-

entis aromata gemmasque, & intactos Peruvia-
 norum thesauros. Jason, ut probe nostis, Colchos
 navigavit; & inde reportavit ingentem gloriam,
 & incolumitatem ex maximis periculis, & aureum
 Vellus, atque insuper Regis Filiam. eoque inter
 rara felicitatis exempla haud fortè immeritò cen-
 sari possit. At ego Patrem ejus non paulò bea-
 tiorem existimò, qui dies vidit geminæ juventutis.
 Et illud proinde sibi prorogatum habuit, præ quo,
 & sine quo cetera omnia vilescunt & sordent.
 Quod ille olim de Sanitate, hoc ego de Juventute,

*Aripbron Sicy-
 onius.*

Sicis q̄ juvis sum: insalvus. Nisi tecum, nemo beatus.
 Quæcunque enim hominibus accidere desideranda
 possunt, ubi semel ab Adolescentiâ destituimur,
 amittunt colorem & saporem suum. Vix ego op-
 tarem in Deorum numerum referri, orbatus præ-
 mijs jucundæ Juventutis. Contrà, ut istam reti-
 neam, nullam conditionem recuso. Servitus, &
 exilium, & paupertas, aut si quid adhuc tristius
 contingit, hac mercede placent. Quodvis calamita-
 tis genus subire paratus sum, modò frui liceat
 dulcissimâ Juventure. Hac liberam mentem in
 catenis suppeditat, patriam ubique præstat, satis
 divitiarum in se continet, in rebus desperatissimis
 sperare cogit. Quid properas Senectus, & gaudia
 nostra corrumpere festinas? Perperam festinant,
 qui ingrati veniunt. qui malum nuntium afferunt,
 plumbeus habeant pedes. Tu autem pessimum
 adfers, hoc est teipsum: Malorum officina! do-
 micilium infirmitatis! deformitatis sedes! Tu ve-
 nustissimarum pulchritudinem rerum imiti ty-
 rannide

sanidè violas : & cùm ex æquò desiderentur
 fructio voluptatis & absentia doloris; tu utrinque
 deterrima, voluptates vix ullas habes, doloribus
 vix unquam cares. Cùm igitur nos opprèsseris,
 quem tandem animum habituros putas? Tunc
 effundemus mollissimas querelas; *O quintum & vi-
 gesimum annum, ubi te reliquimus! O si dilapsa redeat
 juvenus! Hec cur tam citò dulcis nos juvena deseruit!*
 Sed quid ago? Vereor enim ne dum in hunc modum
 senectuti maledico, & adolescentiam insanis enco-
 miis prosequor, personam induisse videar parùm
 virilem. Personam, inquam. absit enim ut me pu-
 tetis eadem dixisse & scussisse. Sed neque ipsam per-
 sonam satis viro convenire arbitror. Longè decen-
 tiùs hæc quæ dicta sunt, à fæminâ prolata essent.

EST ENIM Juventus, ut viris expetenda,
 ita mulieribus propemodùm necessaria. ad eò ut
 quàm longa est fœminarum vita, in istorum an-
 norum gratiam concessa videatur. Nam quod re-
 liquum est, supersunt quidem, sed non vivunt;
Et solos numerant dies juvena. Sed hanc ætatem
 in fœminis laudare, supervacuum foret. quis
 enim vituperavit? Immo in tantâ opinionum
 varietate, quibus abundant hæc tempora, supra
 licentiam omnium retrò seculorum, in hoc tamen
 consentiunt universi. Terram circumagi multi cre-
 diderunt, aliqui etiam Lunam habitari: sed qui
 vetulam adolescentulæ prætulit, prorsus nullum
 inventio. Supponamus enim ex alterâ parte Annum
 cadaverosam, & vietam, & passam; paucissimis
 dentibus instructam; genisque mammisque penden-
 tibus;

ribus; oculis emortuis, & ferè sepultis, & cum naso de humiditate certantibus: Ex parte altera Puellam candidam, liberalem, bellam; mollissimam; tempestivam, teneram, protervam; quam sollicitare incipit annus decimus quintus, & cujus fororiantes papillulæ nunc primùm palæstras & prælia deposcunt. Heic siquis ambigat ultra harum præponenda videatur, eum talparum gente cretum existimem; & cui comparati Chalcedonis conditores, oculatissimi habebuntur.

Nescivit *Sibylla* literas, cùm à raptore *Apolline* immortalitatem petiit. Erat enim optanda, si dignum pudoris habere pretium vellet, non vitæ sed juventutis æternitas. Sed recta consilia serò damus. nam sicut in bello, ita in Poeticis optionibus, non licet bis peccare. Hujus autem erroris quàm graves pœnas dedit? ut vita fastidio & oneri fuit? quoties inepti pœnituit voti? quoties dixit, *mane juventus*; quoties dixit, *juventus redi*? quàm sæpè voluit paucos puellarium annorum dies, omni suâ perennitate, si liceret, redimere? *Sibyllam* talia cogitantem quòd induxerim, puto me rectè & ordine fecisse. Nam herclè, si verum amamus, quid illi aliud reliquum esse potuit, quàm tædium, & mæror, & displicentia sui, & frigida præteritorum memoria? Melior sanè aliquantò est virorum conditio. Canities enim nostra, aliqua si non præmia, saltem solatia habet: & quicquid ex robore aut formâ deperit, prudentiâ supplemus. Fæminarum senectæ nihil omninò quicquam Natura contulit, quo deflorescentis pulchritudinis
damna

damna ullatenus compensent. At enim rugarum beneficio etiam fæminæ prudentiores fiunt. Respondeo, istam virtutem parùm ad fæminas pertinere; vel si aliquo modo concedenda est, non solis vetulis competere. Est enim hæc summa prudentia, quæ quidem in fæminas cadit, ut proprios maritos ab aliis viris dignoscant. In quo tamen si haudquaquam abnuerim juvenculas frequentius errare, tamen haud video cur istum errorem effugere non possint, si mediocrem curam adhibeant.

Fæminam quandam, (si nomen quæritis, *Phryne* vocabatur) in Aréo judicio periclitantem, *Hyperides* defendendam susceperat. Et cum urgerent adversarii; diluique crimina nullis argumentis possent, & rebus jam ultimis Judices se pararent; Orator velum Clienti, atque etiam tunicam eripuit. ut saltem ostenderet, qualem ream (fuit autem venustissima) damnaturi essent. Quis credat etiam in *Martis pago* Venerem dominari? Sed cuncta nimirum Terrarum Pulchritudinis regno subjacent. Infelix puella, de cujus salute desperatum jam planè fuerat, momento temporis cœpit causam habere optimam. Nemo enim erat qui non perspiceret, cum istâ specie objecta facinora nullatenus convenire. At illa (rem sicut gesta est audite) Accusatoribus iras deponentibus, Judicibus religionis oblitis, omnibus tanquam conspectâ Gorgone stupentibus & attonitis, absolutionem à Tribunali gravissimo & sanctissimo non impetravit (hoc enim parum est) sed invictâ quadam violentia

lentiâ extorfit. Hic quæro, Auditores, ut ad rem revertar, quot annos natam istam feminam arbitramini. Quod si me potius audire placuerit, spondeo vobis, idque fide meâ rhetoricâ, eam tribus lustris quartum vix addidisse. Nam si quid video, faciem habuit octodecennalem, aut circiter. certè vetulam esse quæ tantos motus ciere potuit, vix ipsi fidei crediderim. Quinimò si recedens ætas (ingrata viris, puellis ingratißima) ejus, vel minimum, aut frontem sulcasset, aut genas decolorasset, damnationem & supplicium nunquam effugere potuisset. Ita innocentiam formæ debuit, & consequenter juventuti, quæ ad formam necessariò requiritur. Nam sine hac quidem frequenter ista reperitur: at hæc sine istâ nunquam. siquidem juvenculis varia pulchritudo, sed vetulis una deformitas.

Ut verò omnes juventutem probant in feminis, sic feminae vicissim juvenes amant. Cur juvenes ament, ipsæ viderint; ego à tam difficili quæstione me abstineo: sed amare certum est. sanè apud nubilem puellam si de sponso futuro (hoc est, de viro quem amet) sermonem instituas, nulum vituperii genus in illum omiseris, quem senem dixeris. Cætera igitur grandævus haud ægrè concesserim; sibi tantum honores, sibi reverentiam deberi contendant; & quicquid est divitiarum sumant, habeant, rapiant, congerant, auferant: hoc solum excipio, ut seminarum amores vobis, juvenes, relinquunt. Etenim si ipsi *πριμὰς* Adonidi *Ἀδωνίς*, &c. longiora stamina contigissent, atque illum *Ἐρως* Venus conspiceret

conspiceret annis jam & rugis oblitum, gradusque testudineos agrè promoventem; & laxo collo, & tremantibus membris, & genibus imbecillis, & inanibus lacertis, & tergo curvo, & capite calvo; manibus autem tantum ad pecunias contractandas idoneis; ita me *Juventas*, ut alium amasium prudens *Diva* quateret.

Dissimulare tamen non licet, unam senectutis amatricem in Cœlo repertam esse. *Auroram* scilicet: quæ cum ætate esset florentissima, faciemque haberet *Apolline* vel *Baccho* dignam, in vetuli cujusdam *Tithoni* thalamum concessit. Quid agis, ô stultissima quotquot sunt Dearum? Vix sanè in Terris reperiri arbitror faminam tam mente captam. Alius igitur tibi usus fuit nullus roseorum digitorum, quàm ut sponsuli tui barbam, incanam & horridam, perpetuò mulceres? Cirò autem sensit dementiam suam: & tam furiosi conjugii piaculum aeterno fatetur tubore. Prætercà, torum quotidie relinquit, seu potius fugit, ante horam ceterarum faminarum. Certissimam inde mortalibus, quamvis Poetæ tacuissent, conjecturam præbens, quàm parum delectetur frigidissimo marito.

Non ignoro autem (sed nec vos ignorare patiar; est enim res singularis momenti) istam historiam à quibusdam aliter narrari. Aiunt enim, *Tithonum* juvenem fuisse & formosum, cum ejus consuetudinem & conjugium *Aurora* expeteret. Hanc autem à *Jove* petiisse, ut *Tithonum* nunquam moreretur. Verùm incuriâ muliebri oblita est (advertite casum scelestissimum, eundemque planè errorem quem

Sibylla erravit) oblita est, inquam, illud petitioni suæ inferere, ut à senectute immunis esset. Unde, post aliquod tempus, ex juvenis florentis Dominâ; languentis vetuli Nutrix facta est. Sive hoc modo, sive illo, res gesta sit, hoc certè constat; Feminarum gentem, tam tristi exemplo admonitam, sibi à senibus diligentissimè cavere. Aded ut in electione virorum suorum, non virtutem modò, & nobilitatem, & eruditionem, & ingenium (hæc enim minuta sunt & nullius pretii) sed ipsas quoque divitias juventuri posthabeant.

Hactenus de Mulieribus, pro negotii præsentis ratione, satis prolixè disserui : & explicavi quid nos de illis, & de nobis illæ sentiant. Interim, si debita severitatis aliquantulum oblitus videor, hoc non mihi, sed materiæ imputetis, quæ suæ lasciviæ contagione stylum effeminavit. Nam solæcismum facit, quisquis de faminis dicit, quemadmodum de rebus inanimatis, aut sacris. Igitur nè sæpiùs sim excusandus, hoc argumentum relinquo. Cui tamen si diutiùs insisterem, aut ego immensùm fallor, aut non pauciores idcirco auditores (quæ vestra est humanitas) haberem. Sed ad magis seria & mascula procedo.

INTER præcipua Juventutis Ornamenta Clementia ponenda est, vel si quo alio verbo designetur condonandi facilitas. certè non alia est, inter morales, Virtus, quâ propiùs accedimus ad imaginem Divinæ Ponitatis. Ceterùm adolescentes, ut alias Memoria, ira sunt hic oblivione censendi. Nulli sincerius ignoscunt : vel si aliquam vindictam
mag-

magnitudo criminis aut injuriæ postulat, non ad extrema sæviunt, levi tantum pœnâ vel submissione contenti. Præceptum illud durum ac detestabile, In quos semel animadverteris, eos penitus extinguere; & totos tumulare nè in ultionem resurgant; nec citra mortem punire; cum adolescentum generosâ securitate nullo modo convenit. Senum potiùs adaptatum moribus videtur, anxiam & crudeli cautione sibi metuentium. ut qui nunquam satis periisse credunt, quos timent incolumes; & timent, quoscunque læserint. Porro autem Clementiæ liberius indulgent, qui non sunt de virium opinione solliciti. at senes, imbecillitatis suæ etiam plus justo conscii, verentur (nec fortassis immeritò) nè quod in aliis venia est & lenitas, videatur in ipsis impotentia ultionis. Adhæc offensas sinistrè interpretando geminant: quo fit, ut cum alii leves injurias inferant, illi tamen ut graves patiantur; & quod sequitur, ut graves vindicent. Simul constantiæ (quam tantoperè affectant) specinen arbitrantur, à destinata severitate nullis argumentis, aut precibus, aut officiis flecti. Præterea despici semper & illudi se putant, eoque lædentibus minùs placabiles existunt: siquidem contemptum, quàm iram, quàm odium, inexorabilius ulciscimur. Bellè itaque Poeta sublimis; *Mitissima fors est Regnorum sub rege novo*. Quod præcipuè intelligendum est, si ad novitatem imperii accesserit etiam ætatis novitas. Contrà, nihil eorum calamitatibus arbitror addi posse, quorû salus pendet ex misericordiâ senis Tyranni. Adcò magno suo malo probaturi

Quidamque servatam exornat veritatem. Prin-
cipum atque fines in crudelius mutari. Unum
tamen accipiendum moneo *Ostrianum Augustum*.
Iuvenis adolescens, & tot proscriptionibus, tot
causis infamis, dum postea lenissimâ senectâ
Republicam fovet, & dominationem exerceat
quâvis libertate potiozem, obliteravit principiorum
servitiam.

UT VERO Clementia Juventutem exornat,
sic eandem Ambitio (Graeci *ambulus* vocant) ad
multa & præclara extollit. Est autem ista adoles-
centiæ propemodum peculiaris, nam ingravescente
aetate, quibus gradibus intenditur pecuniae fames,
iisdem honoris remittitur. Scio Ambitionis voca-
bulum in pejorem ferè sensum accipi. quod ta-
men usurpavi, quia aliud rem plene exprimens in
Latino non occurrit. Sed intelligo æmulationem
laudabilem, & honestam appetitionem Gloriar.
Hunc ego habitum juvenibus utilissimum esse dico,
idque non tantum dum intra fines mediocritatis
consistit, sed etiam cum modum excedit. Nihil enim
eos magis excitat à voluptatum veterpo, quàm
laudis immensa, & irrequieta cupiditas. Sic *Iber-
wistoclem*, sic *Casarem*; alterum *Attiliadis* victoriâ,
alterum *Alexandri* imagine tanquam ex somno
expergesfactos legimus. Geminavit industriam
Graecæ eloquentiæ Princeps, postquam inaudit
mulierculæ susurrum, dicentis, *hic est ille Demos-
henes*. Tradit etiam *Plutarchus* in viâ *Quintii* (qui
tantas res tricenarius gessit) Eum *quidam*, &
quidam fuisse. *Sallustius* autem, dum suo ore,

(hæc

hoc est, breviter & plene, Ingenium *Syllæ* juvenis describit, *erat*, inquit, *cupido voluptatum, sed gloriæ cupidior*. Scilicet voluptatum Cupido, & Cupido gloriæ velut Elementa sunt quædam, ex quibus componitur adolescentum indoles. quos idem industrios aut ignavos experimur, prout hæc aut illa dominatur. Enimvero cum semel gloriæ mirari coeperint, fortes aut docti videri volunt; & quod sequitur fiunt. & honoris famæque gratiâ Virtutem secuti, novissime propter sese expetunt. Nam ut in ea vitia propius cadimus, quorum opinionem non reformidamus: sic qui virtutis titulum saltem & imaginem concupiverit, rem ipsam facilius habebit. Insignis est locus apud *Paterculum* in fine Primi, ubi probare nititur *Æmulationi* deberi, quicquid usquam egregium in Artibus aut Armis effloruit. Ut verè videatur de aliis plerisque dici posse, quod de viro admodum præstanti à *M. Cicerone* dictum est: *Nectamen*, inquit, *erat ille sapiens* (*Sto-*
icum sapientem intelligit:) *quis enim hoc? aut quando? aut ubi? aut unde?* sed quia studebat laudæ & dignitati, multum in virtute processerat. Hinc autem agnoscere licet, quàm bonos habeat effectus, (quicquid tandem de ipsâ judicandum sit) juvenilis Ambitio: quàmque commodum in commune videatur, quòd illud *ἄλλο ἀξίον ἢ συνέχευε ἡμῶν ἀλόν* tantoperè soleat ab adolescentibus adamari. Quos constat multa præclara facinora fecisse, pericula contempsisse, labores tolerasse vel potius non sensitisse, de republicâ, de re literariâ, de genere humano optimè meruisse, dum gloriæ stimulis ac veluti furis aguntur.

NATURALI admodum connexu Ambitionem Fortitudo sequitur. Et sanè Juventus, inter pulcherrima ipsius bona, agnoscit hanc Imperatoriam & Heroicam virtutem. nec quid præstantius habet, quod Artibus Senectutis opponat. Hæc est quæ juvenum errores absolvit; dum audaciâ corrigunt quicquid incuriâ peccaverant. Et insidiarum indagine circumventi, nunquam extricandâ si illud prudentiâ coneris, nodos discindunt, & retia dirumpunt; tanquam vespæ araneorum telas. Ceterum cum de Fortitudine loquor, non intelligo istam *Aristotelicam Chimæram*, quæ tot conditionibus oneratur, vix ut eam in Naturâ putem rerum reperiri posse: sed fortitudinem in bello utilem; quæ Regna prostermit, & eadem defendit; quæ laureas, quæ Victorias, quæ Triumphos largitur; denique non quam delirantes Philosophi, sed quam periti Duces probant. Impetus verò, & alacritas, & iracundia, tum spes immanis, & furiosus periculorum contemptus, Virtutem hanc militarem in adolescente constituunt. In senibus contrà evenit. Quibus enim deserbuit juvenilis ardor, multum de fortitudine vel propterea remittunt. Nam neque ulla virtus à temperie corporis magis pendet, & inter pugnacis temperamenti requisita, præcipuum sibi locum calor vendicat. Deinde cum omnes discriminum vitandorum articulos senes apprimè calleant, fugam quàm certamen libentiùs adornant. Quid quod pericula nimis ex vero æstiment: quæ sæpè a juvenibus superari contingit, non aliâ de causâ quàm quia ignorabantur. Quin vires suas parcè,

parcè, hostiles anxie metiuntur; & rerum statum à deteriore parte spectant, eoque facile despondent. Postremò, cum magna pars fortitudinis in contemptu vitæ sita sit, in hoc etiam senes deficiunt. Nam sicut nummorum, ita & annorum acervo, plus adhuc adjicere sine fine concupiscunt. Est enim ita comparatum, ut qui vivere jam desinunt, acrius tangantur vivendi desiderio, & staminis pauxillum quod superest tenerius foveant. Omnia enim bona flagrantius amamus, quibus propediem carituri sumus.

Hæc sunt quæ senum animos conuellunt : sed interim unum minimè prætereundum duxi, quod eisdem egregie confirmat. Peritiam dico : quæ & senibus frequentius obtingit propter diuturnitatem vitæ ; & ad constituendam fortitudinem tam grande momentum habet, penè ut sit tanti ceteris carere. Nam qui cadendi ac moriendi artem (diram quidem, gloriosam tamen) ex longo usu didicerunt, invictam animi præstantiam semper velut in numerato habent ; mortemque, aut siquid terribilius occurrit, immobiles expectant : Ut adversus pericula prorsus obduruisse, & callum duxisse videantur. Hinc veteranarum cohortium disciplina, innumerabilibus coronata victoriis, tyronum robustam temeritatem, & stolidam ferociam, toties elusit contudique. In subsidiis autem veteres illi commodissime locantur. Unde, velut pugnarum arbitri, primorum agminum concursum animo presenti & sedato spectant : & laborantes opportunè sublevant : atque eos nec intempestivus fu-

ror,

ror, nec vane formidines, gradum perpetuū promeritis ac referre faciunt. Tales *Triarios* fuisse legimus in adie Romanā. Adhuc in munitionibus defensandis eorum opera feliciter utant, & in pugna stataria, & solenni, ac iusta. Et ut semel dicam, ad omnia belli munia sat congruē adhibentur, quæ non cæcā rabie, sed arte, & ordine, & experientiā, & constantiā peraguntur. Contra, equestris procella à juvenibus violentius infertur. Levibus quoque præliis ac velitationibus ædem aptiores judicantur. Præterea, si querendi sunt homines, qui fulminantium furori machinarum obiciant nuda pectora, aut in incenium ruinas inter imbres telorum ruant; si fossæ corporibus implendæ ut pro ponte sint secuturis, aut si quid denique faciendum est quod nemo sanus faceret; has viles animas, & devota morti capita, non alia magis ætas quàm juvenus suppeditat. Igitur si mihi optio daretur, quales vellem, qui pro Patriæ salute aut gloriâ armatam operam navarent, utriusque ætatis dotes (quod fieri posset) miscerem: virosque deligerem, militiæ quidem veteres, sed in ætatis flore; nec tam annorum multitudinem, quàm multa stipendia, & multa prælia, & vulnera multa numerantes. Illum denique volo, qui inter arma non consensit sed crevit.

SED SUNT alia præter fortitudinem, quæ juvenem in bello seni præferunt. Celestas imprimis. quæ consilium hosti defensionemque præripit, omnia faciliora reddit, sæpenumero sola vincit. Aded nimirum quæ temeraria, si moreris, forent;

rent; tuta, si properes, sunt. Observatum est à clarissimo Duce, *Casarem & Alexandrum* fortitudine & bellandi peritiâ à multis æquari: celeritate verò omnes longè antecire. Atque hanc illis causam præcipuam fuisse, tam integræ perfectæque felicitatis, & nullis cladibus variatæ. Non enim *Victoria* fluctuare licuit, non *Fortune* ludos facere; non hostibus resistendi spatium, vix fugiendi relictum est: cum subito ac violento impetu obvia quæque opprimerentur & prosternerentur.

Ista autem præservida festinatio merè juvenilis est: vix unquam in seniores cadit. qui nimium cauti, atque etiam tuta metuentes, assidue moras nectunt: & proinde cum agendi tempora consultando consumserint, prætervolantis Occasionis calvum occiput incassum prehensant. Scilicet omnia (vulgare observatum) eâ maximè parte uti amant, quàm iis Natura valentissimam dedit. Igitur, ut equi calcibus, tauri cornibus feriunt, histrix calamos spargit, oculos vibrant basiliscus & formosa: sic quoniam senes deliberando valent, juvenes exequendo; idè juvenes ad manus properant, senes consiliis immorantur.

Hoc etiam Senes in Expeditionibus tardiores efficit, quòd nunquam putant satis sibi virium, aut satis copiarum adesse. Ideoque tempus præparationibus terunt: ut scilicet undequaque instructi ad opus accedant, & rem (quantum effici humanâ industriâ potest) extra fortunæ aleam ponant. Immemores interim, quantum ipsi spatium ad sese corroborandos insumunt, tantum ad instruendam defensionem hostibus dari. Nam ictus lentè vibrati, ut

F

validius

validius impinguntur, ita & facilius vitantur. Ponatur in unâ lance plumbum quatuor librarum: in alteram bilibre ex alto cadat. Videbis majorem à minori molem, non elevari tantum, verum fortasse & excuti: velocitate motus in altero, gravitatem alterius pensante & vincente. Inter impetum adolescentum, & senilis consilii tardum pondus, eadem prorsus ratio intercedere videtur. Plus efficit, quamvis minus fecerit, qui celeriter facit.

CÆTERUM INTER bona Juventutis, nefas esset illud omittere, quod reliquis omnibus velut complementum & cumulus accedit. *Fortunam* intelligo: quæ scilicet nè à sexu degeneret, videtur juvenibus non mediocriter favere. Hi sunt qui antiqua evertunt imperia, quique stabiliunt nova; & per quos supremus Mundi Arbiter veterum victorum insolentiam contundit. Igitur exorientem Solem non tantum Persæ adorabundi suspiciunt: sed quoties insolito aliquo fulgore felicitas juvenilis emicuit, huc illic mortales convertunt oculos, hinc mutationum momenta expectant, & historiarum materiam. Sanè pleraque ingentia facinora, quæ Actores pariter & scriptores nobilitarunt, ante trigessimum annum perpetrata esse, vir non incelebris notavit.

Famossæ illæ Monarchiæ juvenilibus auspiciis ortum debent. *Ninum*, Assyrii Imperii fundatorem, juvenem fuisse exinde conjicias, quia heredem moriens infantem reliquit. Nam de *Persis*, & *Macedonibus* clarum est. Quietiam *Roma*, terrarum Domina, juvenem conditorem agnoscit. Quot nume-

rans

rans annos *Arfaces* Parthorum potentiam stabilivit, nihil certi habemus. Sed cum legamus eum fuisse formâ præstantem, ætate etiam fuisse florentem videtur probabili conjecturâ colligi posse. Quamvis quæ de *Libero* & *Hercule* narrantur, portentosissimarum sint plena fabularum, magna tamen eorum fuisse Facta ex ipsis mendaciis concludimus. credique verisimiliter potest, alterum ad extremos Indos, alterum ad Oceanum penetrasse. Uterque autem sub personâ Juvenis celebratur, formâ aut viribus præcellentis. Adhuc decantatissima illa *Argonautarum* Expeditio optatum finem sub Duce adolescente sortita est. cujus etiam jam antè mentionem fecimus. Ut ad certam Historiam revertamur, Multarum victoriarum instar videri debet, quod à *Xenophonte*, juvene & tyrone, factum est. Qui Exercitum ab ultimis Babylonix finibus, per aspera itinera, insequente hoste, incolumem in Patriam reduxit. Quam hætenùs Athenienses faventem fuerant experti, visa est cum *Alcibiade* ad Spartanos Fortuna transfigere. cum illo autem utcunque rediit; ac demùm cum illo, nunquam reverfura, ab Oris Atticis migravit. Inter Romanos, ad extremam quidem ætatem *Corvini* felicitas duravit, multò autem clariùs in primâ effulsit. Opima *Marcellus* spolia in Juventute retulit: & ut majus videatur quod ei postea contigit, ab Hannibale nempe non vinci, fuit certè felicius Viridomarum occidere. At verò *L. Sulla* Felicis nomen (& quidem justissimè) assumpsit. Cujus ætatem si quæras, ante annum vicesimum in scenam

deus, qui in illis, unde quædam sunt
recessus, Titus & infans, Titus
et, de illis de illo boni libenter meminerunt.
Egit autem juventutem victoriis & triumphis cha-
rissimam. De quibus Tacitus obiter, Suetonius bre-
viter, Dio aliquantò uberius, magis adhuc magnificè
(quamvis festinanter) Velleius. Sed omnium locis
Plinius esse poterat, nisi ejus viginti voluminis, quæ
ista Bella complexus est, injuria temporis absum-
pisset. Florentissimam verò *Germanici* fortunam,
simulque immaturam mortem, *Corneliani Annales*
nobis luculenter exhibent. *Titus*, deliciae humani
generis, nec fortunæ minùs, intra juventutem de-
cessit: juxta sententiam *Ausoniani* carminis, *Felix*
imperio, felix brevitate regendi.

Quòd si recentiorum exempla adhibere licet (&
sanè cur non liceat?) inter hos quoque non paucos
reperies, qui magnis successibus ostenderunt, quanto
opere adolescentes *Fortuna* adjuvet. Documento
est *Austriacus* ad *Echinadas*, *Sabaudus* in *Veroman-*
duis, *Anguiannus* in *Taurinis*, *Parmensis* in *Belgio*.
Gloriosus ille *Scythæ*, qui universam propè *Asiam*
brevissimo tempore subegit, nisi historiæ fallunt,
juvenis fuit. Juvenem quoque & formosum fuisse
perhibent, qui præsentis *Persarum* Dynastiæ funda-
menta jecit. Quid memorem *Nigrum* (quem vo-
camus) *Principem*? quid *Henricum Quintum* *Angliæ*,
Quartum *Galliæ*? *Caroli octavi* præcipientes adole-
scentis victoriæ, excitaverunt *Italorum* ingenia, ad
hanc, quam perfectam nunc videmus, muniendi
artem. *Gastonem Fuxensem* prætereo; quia in ipsâ
Victoria

Ismael.

Victoria triumphans est. At Magnam illum *Mithridatem*, Pannonicum Regelem, reticere non possum: qui ex carcere ad solium erectus, adolescens octodecim annorum; ab immensi Hoste plurimas reportavit Victorias. quem non tantum praeliis fudit, sed etiam (quod nemo alius) integras ei Provincias eripuit. Duorum *Ferdinandorum* juvenum conjunctæ felicitati, ne ipsa quidem Suecorum ferocia, consueque invicta & Regis obitu inconcussa, par esse potuit. *Vinarius*, Rheni domitor, ætate pariter & fortunâ florens, Dux omnium Germanorum longè maximus; inter Victorias & trophæa sua, & novi Principatus quem ferro acquisivit primordia, immaturo abreptus est fato.

Nolo plures addere; nec ambitioso nominum strepitu obtundere patientiam vestram. Unum tantum ex veteribus repetam (nam eum paulò antè leviter strinxi) unum, inquam, adolescentem, qui senum simul omnium felicitatem provocat. Intelligitis opinor, Auditores, me de *Alexandro* loqui. Cui licet maximè Virtutes, & par temeritas inessent; semper tamen & istam condonabat, & illas supereminerebat Fortuna: nec tam favere, quàm famulari videbatur. Non enim paulatim irrepfit, aut hasit circa limites regionum; sed ingenti procursu populos urbesque corripens, aliena regna celerius subjugavit, quàm senex lustrasset sua. Sed nihil ei beatius contigit, quàm quòd in medio flore ætatis, & antequàm ex sua quicquam indulgentiâ Fortuna mutasset, fato interceptrus fuit. Etenim si diutius vixisset, quis scit quantè

quantę illum mutationes, quęve excepiſſent clades? Certę *Livius* in celeberrimo problemate, *Quinam eventus futurus fuerit, ſi Macedo poſt domitum Orientem in Romanos arma vertiſſet*; non aliã magis ratione litem Romanis adjudicat, quã quod cum *Alexandro* ejuſque fortunã jam ſeneſcentibus, habituri negotium fuiſſent.

Itaque *Cæſar* ille *Julius*, quo nemo audacior, nemo fidentior fuerat, vereri tandem cœpit faſtidiſam Fortunę proteſtiam. Eam igitur parciũs erga finem experiebatur. metuens nimirum ne cujus mutabilitatem vincendo didicerat, cladi- bus inſuper probaret. Et ſanę non aliã magis hæſitavit Cæſariana felicitas, quã in prælio quod ipſe ultimum, & cum Juvenibus, commiſit. Sed & illum quoque, ſicut *Alexandrum*, in ipſo culmine victoriarum, Mors benigna & optabilis ſubtraxit injuriis fortunę. Scilicet benę cum altero Venefici, cum altero percussores egerunt.

Nihil paradoxum dicere videbor, ſi quis cogita- verit, quanta ſit felicitati cum ſeneſtute diſcordia. Nam ad cetera quę grandævis ſubeunda ſunt onera, hoc etiam accedit, quod fortunã plerumque minũs proſperã utuntur. Quasi languente tandem Aſtro- rum vi, quę felicitatẽ naſcentibus deſtinaverant. Vel quaſi Fortuna, eos potiffimũ gauderet malę multare, qui jugum ipſius inviti ſubeunt. Ita ſci- licet ſenes, dum ſic res ſuas ordinare ſatagunt, ut cum *Timotheo* poſſint dicere, *In hoc Fortunã non habuit manum*; eam deinceps (quod & illi accidit) meritò iratam & infeſtam ſentiunt. Quicquid tandem

tandem in re fuerit, hoc certè constat, Magnos frequentissimè viros damnosam mutationem sortis in Senectute experiri. Etenim infinitum esset eorum nomina percensere, quos inauspicata vivacitas vertenti præbuit Fortunæ. & quorum lata initia exceperit tam dira Catastrophe, ut in hoc solum tam diu vixisse videantur, ne felices morerentur.

Nisi omnia, quæ de Ilii halôsi traduntur, meras fabulas judicarem, inter exempla infelicis senectæ *Priamum* in fronte ponerem. Sed dimissis poeticis figmentis, ad veriora veniamus. *Cyrus* in juventute tot Regum domitor, grandævus Reginæ succubuit. *Thesei* juventus felicior, an senectâ minor fuerit, videtur haud injuriâ dubitandum. Quid profuit *Seleuco* omnibus Alexandri Successoribus supervivisse, si regno cum libertate amisso, morte ignobili & ignavâ periit? Quinimò inter istos *Successores* haud ullum invenies, cujus extremus vitæ actus, non dicam felix, saltem tolerabilis fuerit, si unicum *Ptolemaum* excipias. *Cræsus*, qui quondam indignè tulerat quemquam seipso beatiorum putari; pessundatus ab Oraculo malè intellecto, jamque hostili imperio moriturus, agnovit sapientiam Solonis, & inconstantiam Fortunæ. *Hannibalis* principiis quid illustrius? quid fortunatius? Idem in Senectute (ut nihil aliud dicam) duplici exilio multatus fuit. nimirum ab Africâ pulsus, sed primùm ab Italiâ; quam alteram patriam vastando effecerat. nam quomodò ab Hospite proditus, veneno sibi mortem consciverit, nil attinet referre. Sed eodem anno, veneno pariter absumptus,

sumptus, exitū splendore vitę indignum *Philopæmen* habuit. *Philopæmen*, Græcorum ultimus, cujus potissimum ductu Respublica Achæorum extulerat caput. Liberator ille Græciæ *Themistocles*, ab ingrata Civitate postmodum ejectus, & barbari Regis pedibus advolutus, calamitates nullum exitum habentes leto demum voluntario finivit. *Polycrates* Samiorum tyrannus, faventiorē habuit Fortunā quā ipse vellet. hujus autem si finem quæritis, in crucem sublatus est. *Dionysius*, quem initio non Sicilia, non Italia ceperat, exitum sortitus est longē dissimillimum: assidujs belli certaminibus à Carthaginienensibus victus, ac denique à suis interfectus. (Sic Justinus: nam Cicero rem aliter narrat.) Huic *Filius* ejusdem nominis successit; ut savior, sic potentior Patre. Notum est autem, quā bellè eum in senectute fortuna tractaverit. Notum est etiam, *Lysandrum*, qui virentibus annis potentissimum hostem subjugavit, postea sub contempto cecidisse. Viderat *Agefilans* juvenis Civitatem suam totius Græciæ dominam: hanc senex de principatu dejectam, & sæpius victam, & tantum non captam vidit. *Nicias*, *Nicerati* filium, inter Duces sui temporis felicissimum fuisse, & ab Adversorum incurso maxime immunem, pronuntiavit Thucydides. Hunc tamen aliquando, cautissimum licet, deprehendit Fortuna: cladēque affixit tam gravi, tam grandi, tam omnibus (ut sic dicam) numeris absolutā, ut vix in ullā Historiā inveniamus parem, Res tota ab Auctore jam dicto fusè narratur, in illā excellentissimā descriptione Syracusani Obsidii.

In Majore Africano quāto memorabilior prima pars vitæ, quā postrema fuit? *Quin & Minor* tunc mori debuit, postquam Numantiam addidisset Carthagini. *C. Marium* quot infortunijs affecerit longa vita, neminem paulò Humaniorē ignorare arbitror. Nam, ut Historicos tranſeam, non aliud nomen apud Poetas, quoties Fortunæ mutabilitatem proſcindunt, frequentius occurrit. *Mithridates* ſua regna ſenex perdidit, qui juvenis vicina ſubegerat. *Pompeio* juveni, propitia, ſi cuiquam alteri, Fortuna fuit : quæ tamen, eodem deſeſcente, in omnem converſa eſt injuriam. Vel ut verbis Ciceronis utar, *Pompeius* prorogatione vitæ, quot, quantas, quā incredibiles hauſit calamitates? De *Marobodui* florentis magnitudine, quāmq; ipſi Auguſto formidabilis fuerit, legatur Velleius. Hic tamen poſteà Regno pulſus, ad Tiberium (referente Tacito) profugit : *conſenſitque multum imminutâ claritate ob nimiam vivendi cupidinem.* Ne *Auguſti* quidem ſenectus nimiū felix videbitur domeſtica ejus Mala reputanti. At *Galbam* penè octogenariū, atq; itidem *Gordianum*, in hoc Fors extulit ut ruinâ dejiceret graviore. Addamnè *Valerianum*, inſigni calamitate notabilem? Hæc autem ei contigit anno ætatis ſeptuageſimo ſexto. *Cofroem Magnum*, Perſarum Regem, Agathias Cyro & Xerxi præferre non dubitat : tanta illi per octo & quadraginta annos felicitas & potentia fuit. Cujus tamen finem calamitoſum & inglorium in eodem Auctore legimus. Date obolum *Belſario*, clamabat Gothorum & Vandalorum terror, omnibus demū honoribus & bonis, poſtremò oculis ſpoliatus, & vivere permiſſus tantū in contumeliam ſuam.

Animosus Britannia Rex, qui Legem Salicam rescindere ferro aggressus est, omnia (Calato excepto) senex perdidit, quæ in juventute pepererat. Duo Fratres *Arausiaci* (Poliocetæ, Fulmina belli) videntur cum maximis ullius ævi Ducibus conferri posse. Sed uterq; ex scenâ parùm honorificè exivit. Alter, obsidionem dilectæ Urbis nequicquam solvere conatus, Alter, ab ignobilis Oppiduli mænijs ignominiosè repulsus. Nec eorum aceritimo Adversario res meliùs cesserunt. *Ligurem* illum famosum intelligo; qui postquàm honorem in Belgicâ quæsitum in terrâ Italiâ perdidisset, mæore contabuit ex postremi Conatûs infelicitate contracto. Floruit in eadem Civitate *Dux alter* terræ mariq; (sed mari potissimùm) clarus: qui à barbaro Piratâ in extremo senio fugatus, tam propudiosâ clade prioris vitæ decora corrumpit. Clarissimum in primis annis *Gonsaga* nomen, haud parùm in ultimis obscuratum fuit: quod de eo pronunciat Thuanus. Habuit *Consalvus* quo Fortunæ mutationem, ludosq; crudeles, meritò incusaret atq; detestaretur, nisi omnes ipsius querelas Principis ingratitude consumeret. Quis unquam Arma infelicius tractavit quàm senex *Momorianus*? ille, ad supremum Militiæ gradum per facinora juventutis evectus. Graviter indoluisse dicitur *Brissacus*, Subalpinis bellis notissimus, quòd post tantas res gestas receptui maturè canere nescisset, & priusquam deficeret, desinere. Esse enim Bellatoribus terminum quendam, metamq;, ac veluti punctum verticale, quò ubi pervenerint, omnia deinceps in deterius ruunt. *Celeberrimum Nauarchum*, qui primus nostrorum circumnavigavit Orbem, Fortunæ filijs quidni adnumeremus quam

Breda.
Ventona.

Anria.

Lib. 15.

Mem. de
Villar.

quam tamen senex sensit Novercam. Certè ejus ultima Expeditio, quantò majore quàm aliàs apparatu suscepta est, tantò absoluta est minori effectû.

Hiscæ Militaribus viris fas sit patcos Literatos ad-jicere. Magnus noster *Verulamius*, in solatium propriæ calamitatis, exempla conquisivit doctorum virorum qui similia perpeSSI fuerant. Tres autem potissimùm selegit; *Demosthenem*, *Ciceronem*, *Senecam*. Qui quondam florentes dignitate & potentiâ, amplissimisque Magistratibus perfuncti; funestissimo demùm exitu oppressi jacuere, inter maxima Fortunæ crimina ponendi. De *Hortensio* levius fortasse est quod dicturus sum, quàm ut hâc dici debeat. Sed utcunq; habebitis, quod de eo scribit Cælius ad Ciceronem. *Intactus*, inquit, à sibi lo per venerat Hortensius ad senectutem: sed tum ita bene, ut, in totam vitam cuiusvis satis esset. Ad seria jam Mala redeamus. Heic autem præterire non licet Nobilissimum *Brabéum*; illum sæculi sui Hipparchum, decusq; & opprobrium Daniæ suæ. Qui primam quidém ætatem honorificentissimè transigit. at verò in senectute, co-actus est (proh nefas & pudor!) cum omni Supelle-ctile Astronomicâ migrare, & patria relictâ qd externi Principis clientelam confugere.

Sed finis sit tandem: ne potiùs Exempla collegisse, quàm elegisse videar. Illud autem insuper observetis volo, Veteranis Ducibus (de his enim potissimùm sermo est) tunc maximè fortunæ mutationem metuen-dam esse, quoties festam ipsorum felicitatem cum re-centi aliqua componunt. Suis enim cladibus, frequenter Novius istis Trophæa erigunt. Quiq; in adolescentiâ grandævos superaverant, senes à juvenibus vincuntur.

Sic tres *Barchini* (quanti Duces?) & *Hanno*, cum *Asdrubale Gisgonis* & *Rege Numidâ*, intra breve spatium *Scipioni* cesserunt: sic *Crassus Sarena*, sic *Varus Arminio*, sic *Philippus Flaminio*, sic *Licinius Constantino*, sic *Lepidus* atq; *Antonius Augusto*. Et inter recentiores, *Burgundus Lotharingo*, & *Thermus Egmontio*, & *Colinius Andino*, & *Parmensis* jam senex *Nassovio*, & *Tillius Gustavo*. *Sinanes Sigismundum* fugiens, mærebat simul & indignabatur, gloriam tot rebus maximis & ingentibus partam, hunc ab adolescentulo ereptam esse. *Carolus Quintus*, Imperatorum post cognominem Magnum maximus, qui Europam atq; Africam monumentis insignium factorum florentibus annis compleverat, quid contra ipsum adolescentia posset, suo damno in senectute expertus est. Eum enim juvenis *Henricus Galliâ* repulit, *Mauritium* item juvenis Germaniâ expulit: summâ utrobique ignominia. Regnis itaq; & Imperio se abdicavit, non aliâ magis ratione motus, quàm tædio rerum suarum & fortunæ suæ. Aded in vitâ clarissimorum virorum cédunt sæpenu-merò postrema primis; paucisq; Mortalium tam perfecta felicitas contigit, ut non fastidio tandem ac satietate caperetur. Solet enim nimirum *Fortuna* fatigari; solet suis ipsa muneribus invidere; & postquam nimium indulgit, in fine deficere. Igitur qui magnorum Ducum gloriæ favent, hoc inter cætera habeant in votis, ut honoris & victoriarum pleni, factorum ludibrio opportunâ morte subducantur. Ne quod per summas difficultates, & longo tempore, & variâ fortassis aléâ, sed tamen lucrati fuerint, uno jactu perdant. neu nimium vivaces, suæq; felicitati superstites, accedant
ad

ad numerum eorum, quos cum Juventute Fortuna deseruit.

POST BONA & Mala Adolescentiæ hæcenus qualitercunq; enumerata & explicata, fuerit fortasse pretium laboris unum quiddam ambiguum adjicere; quodq; pro temporis & locorum sorte, inter ista vel ista numerandum videtur. Videlicet, quod pleriq; juvenes sunt *ἀναισθητοί*; & cuivis alij constitutioni Civitatis Monarchiam facile præoptant. Hæc autem ambiguum jure diximus. Nam quum sit neq; commodum neq; fas, eam Regiminis formam averfari, cui nascendi conditione subjeûti sumus; malum est haud dubiè ab ijs Rempublicam posthaberi Regno, qui in republicâ vivunt. (Helvetios, Venetosq; & Belgas fæderatos intelligo, & veteres Græcos ac Romanos, & siqui sunt alij, qui à multis legitime reguntur, quos sorte suâ contentos esse oportere nemo dubitat.) Contrâ, in parte felicitatis ponendum est, quoties affectus cum officio consentit. Ideoq; bonum est, ut sub Regibus nati Regnum & Reges ament.

Quamvis igitur, generatim & absolutè loquendo, ista in *Μοραίας* propensio inter res adiaphoras reponi posse videatur (constat enim ex antè dictis, Habitum ei contrarium non esse semper & ubique vitiosum;) inter Nos tamen in Virtutem præstantissimam transit, qui Terram incolimus hoc solum Regimen, idq; felicissimè, expertam: & à tot seculis AUGUSTISSIMÆ FAMILIÆ hæreditas sumus. Videbitur autem, ut spero, nec incongruum nec coactum, quòd hoc quoq; in laudem Adolescentiæ traho: & quos optimos esse

Amicos fateatur omnes optimos esse Subditos nunc ostendo. Jactent igitur senes quantum ipsis placuerit, se artes Imperij callere; dum interim nobis relinquunt Obsequij gloriam. Sed obijci tamen potest, tractationem quam hic instituo, Monarchiam parum honorificam videri. Scilicet ostendere conatus sum, quantoperè & quibus de causis eam homines vani & imperiti mirentur. Cum enim dico, Monarchiam juvenibus cordi esse, & vice versâ grandæviam Rempublicam, idem ac si dixerim, hanc quidem prudentibus, illam autem stultis placere. Ut ad hoc respondeam, fateor equidem libenter (sed nec quisquam sanus negaverit) senes juvenibus prudentiores esse. Sed non tamen inde sequitur, quicquid illi probant aut expetunt, esse continuo probandum & expetendum. sic enim ipsa vitia Senectutis venerari te- nebimur. Prudentes isti senes Utile plerumq; Honesto præferunt. sed num idè præferri oportet? Iidem prudentissimi viri (vel eorum saltem permulti) Fidem, & Amicitiam, atq; ipsam Religionem inania putant nomina. In quo tamen eos esse imitandos quis dicat? Manifestum est enim hoc non à ratione & judicio, sed à scelere proficisci. Plura in hunc sensum addere non libet: ne in Ætatem quam vereri debemus, nimis insolenter bacchari videar. Sed ex ijs quæ dicta sunt apparet, non esse tantam auctoritatem Senectutis ut existimanda sit falli nescia; sed juvenes in rebus non paucis melius judicare. Non quod senes quid rectum sit ignorent, sed quia pravis affectibus interdum sunt obnoxij: per quos efficitur, ut ea ipsa quæ vident, non videre videantur. Hoc autem usu venit in præsentii negotio.

negotio. Nam cum excellentissimam Regiminis formam averfantes, democraticas fortides malunt; dicendum est audacter, eos hoc non facere ex prudentiæ præceptis, aut rectæ rationis dictamine; sed propter malevolentiam & invidiam: propter avaritiam & pusillanimitatem: propter studium immoderatum propriæ utilitatis: propter conscientiam inhabilitatis & ineptitudinis suæ: propter inanem metum & suspiciones infanas: & deniq; (ut rem verbo absolvam) propter vitia quæ in istam ætatem, aliàs venerandam, cadunt. Quod ex sequentibus latius patebit, hic autem indicasse sufficiat.

Sed interea, neminem existimare velim, hæc me de senibus universaliter efferre. Illud enim, ut adversus eam Ætatem contumeliosum, sic etiam esset in se falsissimum. Nam quis ignorat senes esse quamplurimos, qui Regij Regiminis excellentiam atq; præstantiam, observant, agnoscunt, defendunt: confusionem verò democraticam meritò contemnunt & detestantur. Quo sensu igitur democratici sunt dicendi? eo nimirum quo avari, crudeles, timidi, aut siquæ sint aliæ labe quæ Senectutem comitantur, quod non de omnibus accipiendum est, ut quilibet novit, sed tantum *ἐν τῇ πλειονῇ*. reperiuntur enim haud pauci in istâ ætate, contrariarum virtutum fulgore conspicui. Eodem modo, senes quidem dicimus *παύειν* expetere, & Regna naturaliter averfari. Sed hoc tamen intelligi volumus, de eorum tantum facie ac vulgo. de ijs nempe qui ætatis vitijs succumbunt: quiq; perversos quosdam Affectus, qui senectutem corrumpere & depravare solent, ratione non domuerint. Nec obijciat aliquis, senes qui ita sentiant,

Verulam.

sentiunt, quamvis fortasse non optimos, certè prudentissimos agnosci. Nam ne hoc quidem concedimus. Est enim certo certius, eorum prudentissimos contrà sentire. Egregiè dictum est, Parum Philosophiæ homines inclinare ad Atheismum; at altiore scientiam eos ad Religionem circumagere. Et pari prorsus ratione, homunciones semidocti & semiprudentes, cùm sine multâ difficultate perspexerint Regnorum incommoda, protinus imaginantur istorum [maiorum] remedia in *маловажнѣе* contineri: eamq; consequenter Regno præferunt. Qui verò istâ eminentissimâ Virtute plenius sunt & perfectius instructi, qui in libris pariter ac rebus versati conjunxerunt Experientiam Doctrinæ; cùm omnia accuratè perpenderit, liquidò concludunt Monarchicum Statum longè optimum & fœlicissimum esse. Non quòd incommodis omninò careat (sciunt enim inter res humanas nil tale reperiri:) sed quòd aliæ formæ, dum ista tollunt aut tollere videntur, plura interim, graviora, certiora, magisq; diuturna inducant. Monarchiam igitur ex æquo probant generosissimi inter juvenes, sapientissimi inter senes: sed juvenes quidem impetu, & affectu; senes autem ratione, judicio, consilio, & certâ scientiâ. Sed Apologiarum satis superque: jam tandem in rem ipsam ruamus.

Bartasius.

Diximus Adolescentes Regij Imperij amatores esse. Nobiscum sentit Vir non vulgaris judicij, in illâ parte *Hebdomadam*, ubi Populum Israeliticum de formâ Regiminis deliberantem inducit. Nam vetulum quidem facit pro Republicâ perorare: at pro Statu Monarchico, juvenem florentem, genere clarum, formâ conspicuum, excelsos spiritus gerentem. Sed missis Auctoritatibus

Moritatibus & Poeticis Personis, rem veris Exemplis
 confirmo: hæc autem non aliunde repetam quàm ex
 Historiâ Romanâ. Pulsis Tarquinijs, lætabantur Qui-
 rites novâ suâ Libertate, vel ut verius dicam, libertatis
 imagine. (probe enim intelligimus, libertatem nisi in
 Anarchiâ nullam esse.) utcunq; felices sibi videbantur,
 à dominantum injurijs liberati; atq; etiam valdè sa-
 pientes, quòd ejusmodi injuriarum pericula in futu-
 rum effugerant. Inventi sunt tamen qui longè aliter
 sentirent: quiq; obsequium ac fidem tam cupidè non
 exuerent. qui dolerent tam nullum in finem tantum
 turbarum excitatum: qui Remedia putarent graviora,
 quàm Mala fuerant: qui satius dacerent malos Prin-
 cipes ferre, atq; interim bonos sperare, quàm sub
 falsâ specie libertatis durissimam servitutem subire.
 qui deniq; novam Reipublicæ formam pertæsi & ex-
 osi, priorem reducere conarentur. Consulatur *Livius*
 initio libri secundi. is docebit, cujus fuerint ætatis,
 qui de recipiendis in Urbem Regibus consilia struxè-
 runt. Profectò erant Adolescentes: atq; adeò inter
 cæteros, alterius Nepotes, alterius Consulis Filij.
 [Horum inhumani supplicio (quæ enim major imma-
 nitas, quàm Filios manu carnificis necari, jubente pa-
 riter & spectante patre?) præclarum sui specimen
 dedit sanguinaria ista Respublica, quæ cruore postea
 per Orbem fuso, tantum Terrarum inundavit, tot
 Fluvios decoloravit, tot Mariæ infecit. Sed & aliun-
 de novimus, nullam in terris Belluam saviozem esse,
 quàm illam multorum capitum, nec quæ suspiciones
 irasq; aut promptius concipiat, aut prosequatur cru-
 delius. Quid autem ab illorum furis non timeas, qui

omnia sibi licere arbitrantur libertatis causâ. Libertatis dico: imò verò dominationis. in hanc enim inhiant, dum illam crepant. Etenim pro certo habeo, Neminem esse inter istos libertatis patronos, qui non libentissimè regnaret si posset. Verùm cum illud assueti desperent, quod sibi solis retinere nequeunt contenti sunt cum alijs partiri. Atq; hoc est quod *libertatem* vocant. cum nempe audacissimi quique & improbiissimi, supremam Potestatem prædæ & divisui habent. Populo interim, per certamina Potentium, per avaritiam Magistratum, per ipsam multitudinem Dominorum, miseris modis vexato & oppresso. Sed longius me tulit justa detestatio; nunc ad institutum redeo: nempe ad enumerationem aliorum exemplorum.]

Decemviratus, si nomen spectes, *Πατριάρχια* fuit; si rem ipsam, regnum merum. Solus enim *Appius* dominabatur, ceteri numerus fuerunt. Iste autem *Appius* quomodo stipatus incescit? Nimirum agmine Adolescentum: qui ut ait *Livius* suprâ laudatus, *suam licentiam* (advertite livorem democratici hominis & quem meritò Augustus Pompeianum vocitabat) *suam licentiam malebant; quam omnium libertatem.* Nec Homines nec pecudes ignorare arbitror, *Catilinam* de Republicâ evertendâ, & invadendâ Tyrannide conjurasse. At verò præcipui ejus fautores atq; participes, fuerunt barbaruli Juvenes, ut eos *Cicero* derisorie appellat, quod etiam *Salustius* indicat non uno in loco. Idem *Cicero*, sub initium belli Civilis ad Atticum scribens, dum varia hominum genera recenset, qui *Julianus* partes contra Senatum & Rempublicam fovebant. *Omnem fere juventutem* fatetur illâc facere. Aded vix ullam occasionem

sionem prætermisisse visa est Romana Pubes, vixillum Ducem recusasse, quo libertatis excuteret jugum. Idq;, si verum admittimus, non sine ratione. Multa sunt enim quæ, ut Plurium senibus, ita regimen Unius juvenibus conciliant.

Primò Regnorum pompa & splendor præstringit faciles adolescentum oculos. Neq; hoc contemnat aliquis tanquam rem nullius momenti. Nam ut primi in prælijs (quod rectè notavit *Tacitus*) oculi vincuntur; sic in rebus quæ admirationem & amorem pariunt, non minus manifestum est oculos primos capi, unde recto itinere isti Affectus ad animam tendunt. Senes interim his talibus parùm moventur. Nam eorum animi, ex longo rerum usu, quendam veluti callum duxere. Et illud nil admirari haud exiguum sanè est prudentiæ senilis specimen. Magnificentiam autem non contemnunt tantùm, verum etiam oderunt. quia nempe exerceri non potest sine aliquâ profusione pecuniæ, cujus sunt ipsi nimium tenaces. Cæterùm quòd Regna splendore & externo apparatu Rebuspublicis præfulgere supponimus, supponimus rem verissimam. Istæ enim, ut plurimum, magis sunt ad frugalitatem, quàm ad magnificentiam compositæ. Quòd si interdum contrà fuerit, nil tamen habent tam magnificum tamq; augustum, quòd coronati capitis decus ullo pacto æquiparare possit. Erat *Cynæ.* ex Gente adulandi prudentissimâ, qui Senatam Romanum totidem concessum Regum sibi videri dixit. Suspikor enim, hoc eum non *Pyrrho* remuntiâsse, sed ipsis Romanis dixisse (si omninò dixit;) blandiendi potius rationem, quàm veritatem secutum. Destruit

nimirum Imperij speciem multitudo imperantium : debilitaturq; , & consumitur, ac veluti evanescit Reipublicæ Majestas, dum in tot capita dispergitur. Ex adversum Regia potestas majore gloriâ & luce circumdari videtur, contractis in unum radijs. Scio hæc omnia reipsâ nihil esse : nec quemquam ea mirari, aut ad talia caligare posse, sine aliquâ levitatis vanitatisq; notâ. Sed enim cum istæ in juvenes potissimum cadant, videor mihi rectè colligisse, regna propterea juvenibus placere. Siquis autem hoc dictum putet in contumeliam præstantissimi Regiminis, nã ille vehementer errat. Nam potius in laudem ejus (certè in utilitatem) cedit, quod sicut plurima in se continet, propter quæ à prudentissimis præferri debeat, & reipsâ præferatur, sic aliquid habet insuper, quo capiat minus prudentes ; hoc est, majorem partem generis humani. quorum rationem maximam in publicâ administratione habendam esse, nemo unquam sapiens negavit.

Altera res, quæ Regnum adolescentibus desiderabile, Rempublicam invisam reddit, videtur hæc esse : Quod videlicet leges atrocius plerumq; & indeprecabilius sub Multis, quàm sub Uno sæviunt. Solet esse in Regno gratiæ locus, solet beneficio : strictoq; jure laborantibus Clementia Principis succurrit. At Respublica surdum quiddam est, cæcumq; , & sine affectibus : nullius personam respiciens, nullius ætati parcens ; & cujus, nisi causam probaveris, frustra misericordiam implores. Talia *Tarquiniorum* reductores querentes videmus, in loco *Livij* jam dicto. Ista autem inexorabilis legum severitas ad senes minus pertinet, qui sedulam actionum suarum custodiam agunt :
& quamvis

& quamvis fortasse non innocentius, saltem cautiùs vivunt. Capiunt hinc etiam insuper aliquam, malignam fortasse, sed aliquam capiunt voluptatem, dum alios ob delicta vident assiduè plecti, in quæ ipsi non cadunt.

His addi potest quòd Unius dominatio alacrior multò & erectior videtur esse, & lætorem quendam Genium habere, plusq; itidem humanitatis & candoris. Unde non mirum est si juvenibus sit acceptissima, quandoquidem cum generosâ ipsorum indole tam aptè consentit. At verò Demagogi ad gravitatem & tristitiam se componunt : omnia scrupulosè, & meticolosè, & sollicitè perpendunt : pleni sunt suspicionum, & secretis machinationibus grassantur : suamq; Libertatem, quam vocant, Zelotypâ quadam rabie custodiunt. Quin Formulas nescio quas & Consuetudines religiosè observant (harum enim in Republicâ regnum quoddam est) quas facile adolescentes stultissimas putant. Postremò de unoquoq; negotio longissimas instituunt consultationes, quæ ut senibus fortasse grætæ sint, juvenes planè enecant.

Sed paulò altiùs penetremus. Regnum benè administratum multò præstantius est Republicâ benè item administratâ. Hoc ipse *Aristoteles* fatetur, adversus Monarchiam (sicut Græculi ferè omnes) satis aliàs iniquus. Sanè enim quid pulchrius excogitari potest, aut inter res humanas magis divinum, quàm Princeps Virtutibus præfulgens, potentiam salutariter exercens, curâ pro universis excubans ? Qui hominum immensam multitudinem suo Unius nutu flectit ac regit, ut Gubernator Navem, ut Pater familiam, ut Anima

corpoream molem, vel denique (ne in his minutis hæream) ut Deus mundum. Quem hostes metuunt, quem amant & venerantur sui. Qui præmijs Virtutes excitat, vitia pœnis coercet, inopes liberalitate sublevat. Qui factiones (fatale atq; insanabile *malum*) vel penitus tollit, vel saltem sic temperat & gubernat, ut ne cum publico damno periculoque grassentur. Qui solo Exemplo plus proficit, quàm optimæ possunt leges. Ut jure *Plato*, perfecti Regiminis Ideam exhibens, hanc formam præ cunctis elegerit. Sed & cuilibet patent ingentia ejus beneficia atq; commoda, si modò (ut supra dictum est) benè administretur. Quocircà à juvenibus, qui homines esse bonos facile præsumunt, quiq; in omni negotio quod optimum est sperant & spectant, Regnum præfertur tanquam ex bonis maximum. At senes verò, qui homines præsumunt esse malos, rerumq; incommoda solent nimis anxie reputare, Rempublicam anteponunt tanquam ex malis minimum. Siquidem constat, graviores longè calamitates Monarchiam corruptam, quàm corruptam Rempublicam comitari. Excelsiores animæ (inquit Vir acutissimus) ut majorum virtutum ita & vitiorum capaces sunt. Quod idem de speciebus Regiminis dici poterit. quarum excellentissima potest in tantum depravari (quod tamen, fatendum est, vix contingit sub Rege mentis compote) ut deterrima evadat. juxta tritum illud, Corruptio optimi pessima. Quæcunq; enim in Rempublicam cadunt injustitiæ atq; violentiæ item factionum & turbarum mala, si cum *Neronis* alicujus aut *Caligula* dominatione comparentur, pro nihilo ducenda videbuntur. Et quamvis raro accidunt

Cartesius.

accidant extrema Tyrannidis exempla, ipsa tamen rei possibilitas senes terret. quorum sensum à *Cicerone* expressum habemus, in *Philippicâ* octavâ, *etiamsi non sit molestus*, inquit, *Dominus, tamen est miserrimum, posse si velit*. Et sanè, ut dicam quod sentio, à vetulorum suscipionibus & nimio metu, videntur Respublicæ penè omnes originem traxisse. Diversa est interim adolescentum ratio. qui solliciti esse non solent, quantum Rex habeat potestatem, quia bonam in eo voluntatem supponunt. Res igitur huc redit. Cum Monarchia sit optimus status Civitatis, Tyrannis autem, pessimus : senes, dum Tyrannidem timent, ipsam sæpe Monarchiam averfantur, at juvenes, in statum optimum intenti, periculum subire pessimi non recusant.

Restat ratio multò validissima, quæq; ad Regna adolescentibus commendanda sufficere vel sola possit. Quid enim ultrà quærimus, si constiterit, Facilem ad summos honores aditum in statu Monarchico juvenibus patere, in statu polyarchico non item ? Et quidem certè, quod ad Respublicas attinet, nihil est manifestius, quàm earum administrationem penes solos fermè grandævos esse. In Atheniensem Civitate, juveni per *Solonis* Leges Magistratu interdictum est, quantumvis sapientiâ præstaret : vel ut Græcè eloquar, *ἡλικία πρὸς τὸν ἀρχαῖον*. *Lycurgus* quoq; in suâ Republicâ (proprie Rempublicam appello : nihil enim Regium habuit præter umbram & nomen) sed videtur *Lycurgus* nihil majore opere intendisse, quam ut omnem auctoritatem atq; dignitatem grandævis daret. Et verò Sparta, si usquam terrarum, immani quadam obse-

vantia

Ovidium.

vantia senes à minoribus colebantur. Sed neq; Romana Respublica à cæteris degeneravit. Principiò, Senatus (ut etiam nomen indicat) è senibus omninò constabat: *Nec nisi post annos patuit tunc Curia senos*, sicut ait Ingeniosus Poeta. Adhoc Leges quædam Annales promulgatæ sunt; quibus sancitum fuit, Ne quis Magistratûm (præsertim ex dignioribus) capesseret, nisi annis probè instructus. Hinc ætas Quæstoria, Ædilitia, Tribunitia, Prætoria, Consulâris. Quinetiam cautum est, nequis triumpharet ante nescio quam legitimam ætatem. Dij vos vestri Deaq; perdant, vetuli invidi, impuri, maligni, Acheruntici, depontani. Adeone nihil vos pudet? nec quamvis velletis, erubescere potestis? Ergò avaritiam, in re pecuniariâ vobis solennem, etiam in honoribus exercetis? Quasi verò aut Magistratus geri, aut Triumphus agi nequeat, sine canitie & rugarum squalore. quasi alia esset Magistratus & Imperij mensura, quàm prudenter & fortiter facere posse; aut Triumphi, quàm fortiter & feliciter fecisse. Sed ignoscite, Patres Conscripti, in vestra prudentissima Consulta liberius invecro. Ut verum fatear, nihil fecistis, nisi quod communis utilitas persuasit, & necessitas coegit. Aliquando & ipsæ Virtutes in ordinem redigendæ, ne in publicam perniciem vertant. Satiùs erat præcocein Virtutem suo præmio quadantenus privare, quàm ætatem nunquam satis coercitam, honoribus præmaturis ultrò extollere. Hæc non à me temerè aut gratis dici, eventus comprobavit. Quamdiu enim, exclusis juvenibus, omnis potestas atq; auctoritas apud senes permansit, Respublica tam diu integra stetit. Sed postquam ad *Syllam*, & *Pompeium*,

Pompeium, Fulium quoq; ac deinde *Octavium Casares*, delati sunt honores atq; imperia nondum adimpletâ legitimâ ætate; continuo non mos, non jus, non ratio, non pudor valuit: largitionibus & ambitu omnia corrupta sunt: nec ullus deniq; seditionum atq; bellorum aut modus aut finis fuit. Adeò ut *Populus*, tor malis fessus, coactus sit tandem ad *Unius* dominationem confugere, & pro pace libertatem pacisci. Hæc autem haud ita accipi velim, quasi *Reipublicæ* tam famosæ interitum ab hoc solo fonte dimanasse putem. non ignoro, ac istius productionem effectûs concursum esse factum plurium causarum. Sed festinatos adolescentum honores aliquid, imò plurimum, habuisse momenti, & veritate rei & aliorum insuper opinione fretus, videor mihi tutò pronunciare posse.

Quapropter *Veneti*, *Romanam Rempublicam* (puram illam & primævam) ut aliàs, ita in hac re imitantes, eundem tenorem in honoribus conferendis, sed constantius servant. Apud eos namq;, non saltu, sed gradatim ascenditur; nec cuiquam majores dignitates adipisci licet, donec in minoribus juventutem consumserit. nullo interim loco pecuniæ, aut gratiæ, aut generi, sed neq; meritis relicto. Usq; adeò nihil esse arbitrantur, quod defectum annorum compensare valeat. Jam verò supremum Magistratum quod attinet, tantum abest ut juvenibus pateat, ut bellè sit observatum à Legato nostrate, Candidatum quendam (ipso ibidem *Wottonius*. commorante) cùm senectâ esset nimis aliquantò viridi ac vegetâ, affectam & decrepitam sedulo finxisse: quo melius suffragantium benevolentiam aucupari posset. Videlicet tussi, & tardo incessu, atq; omni simulatione

I

senectutis,

senectutis, ambitur HÆC VIRGO.

Et sanè, ut verum loquamur, nequaquam per tot sæcula hoc pulchro esset gavisa nomine, nisi ab adolescentum temerariâ libidine sibi diligenter cavisset. Hi sunt qui movere quietâ magnam mercedem putant: qui Majorum instituta contemnunt: spretisq; quæ vetera & secura, res novas & tumultus & ancipitia malunt. Cæterum ista novandi insania eò magis horrenda est in Statu libero, (imaginariam libertatem semper intelligi volo) quò magis in hoc statu periculosa est omnis mutatio. Nam regnum quidem, ut plus ex naturâ habet, ita eâ firmitate, quæ naturam sequitur, gaudet. Respublica autem magis artificiosa est, & delicatiore cohæret compagine: & velut Machina quædam operosa ex diversis partibus constat, quarum nullam unam substraxeris aut concusseris, sine totius ruinâ structuræ. Ut verò levitas adolescentum damnosius ferè grassatur sub Multorum regimine, quàm sub Regio dominatu: idem de eorum ambitione, aliquando nimia & Civitati exitiosa, statuendum est. ut quæ potissimum inter æquales furit, multoq; difficilius in Republicâ coerceri potest, quàm ab Unius præumbrante magnitudine.

Sed nihil opus est ut rationes afferamus (poterant autem plures afferri) cur juvenes à Magistratu arceantur. hoc enim in *παύσει* fieret, etiamsi nulla ratio esset. Nam senes, qui illic plurimum possunt, ubi ad honorum fastigia pedetentim (ut fit plerumq;) & lentè pervenerint, idem etiam propterea ab alijs exigunt, & nimis properas alterius dignitates suam quandam interpretantur contumeliam. ideòq; ægrè patiuntur dilationes

tiones eas à quoquam transiri quas ipsi toleraverunt. At verò exadversum in Monarchico statu, istarum morarum religiosum ordinem facile prævertit favor Principis, aut festinatio virtutis. Principes enim, supra omnem invidiam atq; æmulationem positi, beneficia sua nequaquam tam parcé, neq; tam tardè, neq; (ut sic dixerim) tam maligne distribuunt. Nec annos numerant, sed merita ponderant: aut etiam, quòd frequentius accidit, sequuntur impetum voluntatis suæ.

Duo sunt hominum genera in Regno pollentium: videlicet vel per quos Princeps, tanquam curarum atq; oneris participes, negotia publica procurat; vel quos, tanquam vitæ consortes, præcipuâ gratiâ atq; amicitia complectitur. Inter prioris ordinis viros, confiteor grandævos primum locum etiam sub Regibus meritò tenere. Sunt enim reverà ad negotia expedienda magis plerumq; idonei: propter experientiam & usum rerum. Observandum est tamen, nequaquam tantò, ubi omnia Unus potest, senes juvenibus præstare, quantò in dominatione Multorum præstant. Idq; ob hanc rationem. In Multorum Regimine Rempublicam intuentur tanquam suam: ideòq; res ejus tanquam suas administrant. Quapropter in communia commoda totis viribus incumbunt, atq; omnem industriam, diligentiamq; & cum studio curam adhibent, ad Rempublicam amplificandam & ornandam. In Regno, ut parem habent ad bene agendum facultatem, ita voluntatem longè disparem. neq; enim sibi operantur, sed Domino. Quippe inter Senatum liberi populi & Senatum Regium tantum interest, quantum inter im-

perantem & servientem. Illic enim cæteris imperant (vel si mavultis, cæteros opprimunt;) hic autem Uni serviunt. Quod etiam de reliquis Officiarijs & Magistratibus dicendum est. Senes itaq; animadvertentes non suam rem agi (sunt autem in rem suam plus nimio intenti;) negotia publica tanquam aliena, & proinde segnius tractant. Juvenes verò, quos ista *circumstantia* remissius tangit, magis absolutam propterea præstare obedientiam possunt; & dum alterius utilitatibus inserviunt, suarum oblivisci. Quò fit ut Principes haud rarò inveniant, minùs sibi conducere peritam quantumvis, at parùm sinceram, prudentiam grandævorum, quàm simplicem & alacrem & fidelem adolescentum industriam.

Sed omiſſis hiſce negotioſis hominibus, ad eos veniamus, qui, ignoto Rebus publicis nomine, Gratioſi appellantur. Hic autem, ſi uſquam, juniores facile vincunt: & magis arctâ dulciq; amicitia Dominorum animis in hærent. Qui ſive ſint juvenes, paribus gaudent; ſive ætatis exactæ, ultimos ſolent affectus in adoleſcentes effundere. *Ut ameris, ama;* inquit Poeta argutus: & alius, *Ut ameris, ambilis eſto.* Ultramq; autem amoris conditionem adoleſcentes melius attingunt. Quantum ad primam, nulli veriore cultu perſonam Principis adorant. Senes quidem fortasſe cum Crætero Regem amant, at juvenes cum Hephæſione Alexandrum. Et quidem adoleſcentes amant toto animo; ſine ullâ exceptione aut reſervatione. grandævi autem nimis cautè, & nimis ſapienter affectus ſuos diſpenſant; & præceptum *Biantis* (ſive illud ſit *Periandri*, ſeu *Cleobuli Lindij*, ſeu deniq; *Chilonis*)

Μηδὲν ἀγὰρ, nullibi religiosius quàm in amore observant. Nequicquam igitur multum in hoc genere expectant, cum ipsi parum præstent. Quantum ad secundam conditionem, si nihil aliud, forma certè adolescentum eos amabiliore & acceptiores efficit. Neq; enim Tyrannum inveniri posse tam immanem arbitror tamq; ferum naturâ; quem non aliquantum moveret & inclinaret Purpureum lumen Juventutis, *blandaq; potentia Forma*. Certè plurimorum Regum animos sæpissimè hoc hamo capi, res est manifestior quàm ut probatione indigeat.

Nec tantum specie corporis minùs idonei sunt senes ad captandum favorem aulicum, sed etiam quoad animi dotes. ijs nempe moribus destituti, qui familiares Principibus commendant. Sunt enim plerumq; tristes, & asperi, & morosi, & austeri; voluptatibus insensibiles, importuni quoq; reprehensores; quiq; observantiam & obsequium exigere melius quàm præstare nòrunt. Et cum sit res pericolosissima sapientiozem Principe videri velle, hunc senes errorem ægrius evitant: ut quibus à Naturâ datum est, istam & habere nec dissimulare virtutem. Porro Regibus grati sunt, qui præsentia mirantur: at illi vetera extollunt, & Decessoris consilia atq; gesta tanquam exprobrantes referunt. Quin ipsa etiam Merita, quibus solis nituntur, & quorum faciliorem ijs occasionem præbent diuturnitas vitæ & gubernatoriæ virtutes, eos sæpenumero graviores quàm gratiores reddunt. Hic enim Regalis ingenij mos est, ut eos qui ingentia beneficia contulerunt ægris oculis aspiciant; multoq; malint donare munera, quàm debita solvere. Et illi demùm grati solent

maximè duraturū florere, quibus liberalitatem Principis experiri contingit, sine ullo præcedentium respectu Meritorum.

Concedimus tamen, favorem Domini sui senem quandoq; retinere, vel propter ipsius insignem prudentiam, & felicem Genium, & amabiles mores vitijq; ætatis intactos: vel propter Principis bonitatem & in amore constantiam. At verò hæc omnia, & si qua sibi alia munimenta paraverit, nihil valebunt, si (quod est longævitatis in Aulâ penè certum exitium) Principi superstes fuerit. Eo enim è vivis sublato, illicet actum est de alterius dignitate. Siquidem sperare nec potest nec debet, se apud Successorem parē gratiam habiturum. Tum quia propemodum necesse est, intervenire offensas inter Gratosum & Hæredem (utpote regnanti Principi plerumq; suspectum, eoque Familiari- bus ejus insensum); tum etiam quia fieri vix potest, quin proprios Amicos Rex novus habeat, longo obsequio & familiaritate notos, quos suæ felicitatis aliquando participes fore, jam diu designaverit, aut etiam promiserit. Verisimile certè non est ut amicitia deleatur, cujus veluti florem jam alius præcepserit, etiam consilia Decessorum novi plerumq; Principes aspernantur, nedum ut eosdem amores habere sustineant. Utroq; magnificentius ducunt, suos Amicos evehere, quàm continuare alienos. Ideoque miraculi loco ponendus est Vir ille magnus (omnium revera quos Britannia tulit Aulicorum Coryphæus) quem favore tam ingenti tamq; invidioso sub duobus Regibus florentem, Patres nostri viderunt. Alium haud facile nominabis, cui in tantâ Gratiâ Dominum mutare du-

rum est, sine gravi ruinâ, vel saltem diminutione notabili. His atq; alijs de causis grandævi Aulas Principum minùs sibi propitias invenire solent. Ut videatur verissimum esse, quod scriptum est ab homine Ordinis non nimium veracis; *Potentiam in Aulâ raro consensere.*

ATQUE HÆC de Adolescentiâ (doctissimi Auditores) & obiter etiam de Senectute, hoc tempore habui dicenda. pro modo nempe & mensurâ ingenij mei, cujus tenuitatem & sentio & agnosco. Cum autem hætenùs ad paucissima capita (id quod prædixeram futurum) orationem revocaverim; non committam ut ea quæ prætermisi, intacta penitus videar reliquisse. Quapropter facturus sum operæ pretium, si varia juvenum senumq; discrimina celeri stylo percurrans, quædam etiam jam dicta recolligeas, utriusq; Etatis comparisonem non longam exhibeam. Quod dum facio, diligenter attendite.

VELLEM INGENIO juvenum dicere, & judicio senum: vellem juvenum candore vivere, & senum consilio. Rectè Cicero, *Apex senectutis est auctoritas*: cui tamen juvenum favorem & gratiam non verebor opponere. Quæcunq; morum discrimina populos Boreales ab Australibus distinguunt, eadem ferè possunt adultis & grandævis applicari. Utriq; si sapiunt, egestatem evitent, sed non eodem modo; industria decet florentes annos, parsimonia senectutem. Nescio uter sit magis ridiculus, senexne lasciviâ prætextatâ exultans, an juvenis senili gravitate nutans. Alter scit melius nova acquirere, alter tueri parta: sed

in altero confidentia temeritatem, in altero providentia timorem parit. Inveniuntur tamen inter senes, qui naturalem timiditatem egregiâ virtute superant. ijs verò utcumq; intrepidis non placet gratuita fortitudo: nec pugnam capessunt, nisi quando & quantum expediat, ut juvenes ipsis periculis lætantur. Juvenes in *Pathefi*, senes in *Ethesin* excellunt. quod provenit ab illorum quidem ingenio vigenti ac valido, ab horum autem experientiâ & prudentiâ: sine quibus; exprimere mores hominum nequicquam coneris. *Terentius* tamen, cui palmam omnes in oratione moratâ concedunt, juvenis scripsit.

Multi sunt qui senes videntur & vocantur, quos tamen ne ad juventutem quidem pervenisse, jure dixeris: si modò verum sit illud Ciceronis, *Nescire quid antequam natus sis accideris, id est semper esse puerum.* Tu Sol qui omnia, nil magis miserum vides, quàm juvenem sine spe, sine re senem. *Neq; enim* (quod ipse apud Tullium *Caio* fatetur) *in summâ inopiâ levius esse senectus potest, ne sapienti quidem.* Qui valetudinem hæredi, pecuniam seni, uxorem juveni committunt, ex æquo insaniunt. Juvenem demeruisse mallet, senem magis offendisse nollem. Odia senum, & juvenum contumelias hostibus nostris contingat experiri. iisdem eveniat stolidi juvenis, & delirans senectus. at quicquid in hac ætate fructuosum, quicquid in illâ floridum, amicis deprecor & vicinis meis.

Nihil est molestius aut odiosius, quàm senex in cœtu juvenum. Qui anno vicesimo non est formosus, nunquam erit, qui sexagesimo sapiens non est, nunquam fuit.

fuit. Nam prudentiâ senes faciliè præcellunt : & tamen prudentiores videntur quàm sunt, juvenes sunt quàm videntur. Oratio juvenem, Historia senem poscit. Ut senes fortasse commodius disponant, juvenes certè præclariùs inveniunt. Videtur neutiquam errasse qui dixit, Desiderium juventutis in sene quandam esse pueritiam senectutis. Juvenem turbida quædam & veluti confusa (si *Plinio* credendum) non indecent : senibus diversa conveniunt. Adversos rerum exitus senes metuunt, juvenes sperant secundos. Adolescentia pluribus morbis videtur obnoxia : Senex quid lætaris? nam inter morbos, & quidem insana-biles, senectus ipsa numeratur. Senes sunt magis loquaces, & juvenes sunt magis dicaces. Tuta consilia senes plerumq; præferunt : juvenes speciosa malunt. Si rectè ætatem floridam seramq; æstimes, in hoc demùm differunt ; juvenis vult diu vivere, senex diu vixit.

In omni certamine, præcipua juvenibus cura est ut vincant : senibus, ne vincantur. In senibus utile, in juvenibus jucundum, ut per omnes vitæ actiones regnat, sic præsertim amicitijæ vincula stringit aut laxat. Hoc etiam in amicorum cultu discrimen habent, quod juvenes amant, priusquam judicent ; senes non amant, cum judicaverint. Temperantiæ leges illi sæpiùs, sed isti scediùs violant : vel si Declamatorem audimus, Juvenis luxuriosus peccat, senex luxuriosus insanit. Nil majus sæculo nostro imputaverint Fata, quàm ut tantis nòs fruamur bonis, quantis abundasse Majorum tempora senes hodièq; prædicant & mirantur : rursus plures victorias, aut ampliores divitias, aut beatiora con-

jugia, quàm quæ juvenes per otium præsumunt & ordinant, sanè impudenter peterem.

Si molestias vitæ recognoscas, juvenis diu vixit: si velocitatem consideres, senex parùm. Juvenes probabil ratione: senes per exempla suadent. Juvenes quidem figuris, senes autem proverbij, libentius utuntur. Juvenes æmulatio accendit, senex invidiæ pronior. Hei quòd non possumus, ubi senium invasit, quàm ad pueritiam, tam ad juventutem redire! In judicijs, ab æquitatis normâ utriq; deflectunt; juvenes amicorum plerumq; gratiâ, senes ob aliquod emolumentum suum. Τὸ *κατασκευάζειν*, sive facultatem retentivam, adolescentiæ propriam esse dixi; & semper sum in eadem opinione: sed interim τὸ *ἀνακατασκευάζειν*, sive facultatem revocativam, non ausim senibus negare. est enim magna pars prudentiæ. Quodnam ex Metallis humano dominetur generi rogas? respondent senes, aurum est; juvenes, ferrum est. Senes in dicendo idiotismos affectant, vocesq; è medio petitas; unde necesse est ut in sordes sæpiùs incidant. Harum vel umbram adolescentē refugiant. quin ex adverso sensus hyperbolicos amant, & verba illustria, & splendoras sententias; & quod sequitur, interdum calamistratas & nimis cultas. Senes pecunias suas diligentius, juvenes alienas fidelius administrant. Juvenem itaq; Thesaurarium volo; quin & Juvenem Advocatum, & (si senes audiat) juvenem Regem: senem Medicum, & senem Judicem, & Senatum senium. Concedendum est tamen, Senatū non esse oportere sine aliquâ juvenum misturâ.

Memoriâ valent lanugine primâ vernantes, memoriâ vivunt extrema tangentes. Illi novatores, hi veteratores

tores audiunt. Illi de incertis audacter pronunciant, hi etiam de certis dubitant. Illi pleraque aspernantur quæ in pueritiâ placuerant: hi, quod in juventute perperam didicerunt, in canis mordiculis obtinent. Petrarca dixit rem veram & bellam: *Juvenis*, inquit, *ante oculos ætatem habens, longissimam opinatur; hanc ipsam senior à tergo respiciens, videt esse brevissimam.* Vis tu senex in juventute fieri? & prudentiam conciliare levibus genis? & in viridi corpore maturitatem mentis consequi? Hoc, si aliàs, legendo perficies: & evolvendo monumenta rerum gestarum. sic enim experienciâ supplebis alienâ, quod ex tuâ deest. Illi verò, utcumque annosi fuerint, nondum videntur pueritiâ egressi, qui nihil dixerunt aut fecerunt quo se tam diu vixisse testentur; nec afferre quicquam ad senectutis fidem, præter canitiem & rugas possunt.

Ætas senectâ nimium est ad querelas proclivis: juvenus interim in risum effunditur. Ut juvenes de futuris libenter cogitant, sic senes præterita revolvunt. Seni in dicendo frequenter imponunt pro subtilibus jejuna, tristitia pro severis; juveni pro excelsis abrupta, pro lætis luxuriosa, pro audacibus improba, pro plenis tumida. Nescio quo pacto longioris spei consilia senibus magis arrident: qui tamen propter brevitatem, quæ superest, vitæ, eorum eventum expectare nequeunt, aut fructum percipere. Nec minore ludibrio circa divitias versamur, quas juvenes dissipant, tanquam illicò morituri; tanquam nunc demum vivere inciperent, senes accumulunt: & quod eleganter dictum est, eò sunt magis de viatico solliciti, quò minus restat viæ. Qui juventutem diu re-

tinere velit, senex maturè fiat. Juveni parandum est, seni utendum. In Genere judiciali & demonstrativo junioribus eminere, vix in deliberativo concessum est. hoc enim prudentiam requirit: quæ senum propria est. illa autem priora vim & cultum.

Adolescentes tunc omnia incipiunt scire cum gesta sunt: at res cognoscere antequam gerantur, & ex comparatione præteritorum futura prædicere, peculiare semper senibus & proprium tuit. Nemo est tam juvenis, qui non possit hodiè mori; nemo tam senex, qui se non putet posse annum vivere. *Habet senectus, honorata præsertim, tantum auctoritatem, ut ea pluris sit, quam omnes adolescentia voluptates:* dictum est gravissimum Ciceroniani Catonis. Eiusdem est & illud (quod qui non adverterint, delicta juvenilium annorum senes luunt;) *libidinosa & intemperans adolescentia effectum corpus tradit senectuti.* Equidem nullam esse poenam dignam censeo, quæ capitali conferatur. sed supplicia mortiproxima si quis voluerit accuratè dispensare (dicite Tyranni;) is, me auctore, juvenes in carcerem condat, senes in exilium agat. Grandævi senes in eo quod noverant morantur: juvenes accipere avent quæ nondum sciunt. Habet hoc boni juvenilis dictio, quòd tametsi pluribus fortasse gravioribusq; laboret vitijs quàm quæ diversam ætatem comitantur, minore tamen negotio ad frugem perducitur, & commodius admittit medentis manum. quantò facilius est luxuriantia rescare, quàm quæ deficient implere, quæ jacent erigere.

Juvenes plura moliantur, eòq; & fortunatiores habentur: neq; enim potest fieri, ut multa tentantibus
Fortuna

Fortuna non aliquando adfit. sed propter hoc ipsum sæpius eisdem Fortuna destituit; neq; enim fieri potest, ut multa tentantibus ubiq; respondeat. Pueritiam juvenus, juventam senectus, senium mors consequitur. Quasdam virtutes frustra persequaris, nisi postquam despumaverit turbidum adolescentiæ: nec facile quædam vitia vitabis, ubi ad fæces senectæ deveneris. Si vis senem decipere, fac ut timeat; si vis juvenem, fac ut cupiat. Docilem juventam ac probam amo, senectam placidam & prudentem colo. In victoriâ, aut siquid prosperi evenerit, juvenes efferruntur libero & effuso gaudio; senes se comprimunt arroganti *ἀναιδῶς*. Juvenes iracundi; senes non minùs: sed ejusdem Affectûs causâ non est eadem. illos enim fiducia virium feroces, hos ipsa infirmitas difficiles reddit. Accedit, quòd senes contemni se putant, juvenes contemnunt alios. quorum utrumq; subdit iracundiæ faces. Nam & acriùs stimulat quicquid videtur à contemptu proficisci; nec unquam hoc *πῶς* violentiùs furit, quàm cùm aliquis ijs quos contempnit irascitur.

Caveant adolescentes intemperantiam; senes languorem & desidiâ. Nec tamen his neganda est laborum remissio. nil enim ijs optabilius accidere aut præstantius potest, quàm *Otium cum dignitate*. Juvenes in Aulâ florent, senes in Curiâ dominantur. Moriuntur senes, moriuntur juvenes: cum hoc tamen discrimine; quòd vitam adolescentibus vis auferit, senibus maturitas. Proprium est juvenum, magna appetere, nec minùs senum necessaria curare. Quæri libet, quòd in juventute, dum sumus ad diviti-

jugia, quàm quæ juvenes per otium præsumunt & ordinant, sanè impudenter peterem.

Si molestias vitæ recognoscas, juvenis diu vixit: si velocitatem consideres, senex parùm. Juvenes probabili ratione: senes per exempla suadent. Juvenes quidem figuris, senes autem proverbijis, libentius utuntur. Juvenes æmulatio accendit, senex invidiæ pronior. Hei quòd non possumus, ubi senium invasit, quàm ad pueritiam, tam ad juventutem redire! In judicijs, ab æquitatis normâ utriq; desleant; juvenes amicorum plerumq; gratiâ, senes ob aliquod emolumentum suum. τὸ μνημονεύειν, sive facultatem retentivam, adolescentiæ propriam esse dixi; & semper sum in eadem opinione: sed interim τὸ ἀναμνησκέειν, sive facultatem revocativam, non ausim senibus negare. est enim magna pars prudentiæ. Quodnam ex Metallis humano dominetur generi rogas? respondent senes, aurum est; juvenes, ferrum est. Senes in dicendo idiotismos affectant, vocesq; è medio petitas; unde necesse est ut in sordes sapiens incidunt. Harum vel umbram adolescentes refugiunt. quin ex adverso sensus hyperbolicos amant, & verba illustria, & splendida sententias; & quod sequitur, interdum calamistratas & nimis cultas. Senes pecunias suas diligentius, juvenes alienas fidelius administrant. Juvenem itaq; Thesaurarium volo; quin & Juvenem Advocatum, & (si senes audiat) juvenem Regem: senem Medicum, & senem Judicem, & Senatum senum. Concedendum est tamen, Senatûm non esse oportere sine aliquâ juvenum misturâ.

Memoriâ valent lanugine primâ vernantes, memoriâ vivunt extrema tangentes. Illi novatores, hi veteratores

tores audiunt. Illi de incertis audacter pronunciant, hi etiam de certis dubitant. Illi pleraque aspernantur quæ in pueritiâ placuerant: hi, quod in juventute perperam didicerunt, in canis mordicis obtinent. Petrarcha dixit rem veram & bellam: *Juvenis*, inquit, *ante oculos atatem habens, longissimam opinatur; hanc ipsam senior à tergo respiciens, videt esse brevissimam.* Vis tu senex in juventute fieri? & prudentiam conciliare levibus genis? & in viridi corpore maturitatem mentis consequi? Hoc, si aliàs, legendo perficies: & evolvendo monumenta rerum gestarum. sic enim experienciâ supplebis alienâ, quod ex tuâ deest. Illi verò, utcumque annosi fuerint, nondum videntur pueritiâ egressi, qui nihil dixerunt aut fecerunt quo se tam diu vixisse testentur, nec afferre quicquam ad senectutis fidem, præter canitiem & rugas possunt.

Ætas senectâ nimium est ad querelas proclivis: juvenus interim in risum effunditur. Ut juvenes de futuris libenter cogitant, sic senes præterita revolvunt. Seni in dicendo frequenter imponunt pro subtilibus jejuna, tristitia pro severis; juveni pro excelsis abrupta, pro lætis luxuriosa, pro audacibus improba, pro plenis tumida. Nescio quo pacto longioris spei consilia senibus magis arident: qui tamen propter brevitatem, quæ superest, vitæ, eorum eventum expectare nequeunt, aut fructum percipere. Nec minore ludibrio circa divitias verlamur, quas juvenes dissipant, tanquam illico morituri; tanquam nunc deum vivere inciperent, senes accumulunt: & quod eleganter dictum est, eò sunt magis de viatico solliciti, quò minus restat viæ. Qui juventutem diu re-

fruendas idonei, earum plerumq; inopiâ conflictamur : quæ sæpe in canis intempestivè affiunt, cum ijs jam uti non possumus. In hoc etiam Natura nobis illudere videtur, quòd in eâ demum ætate prudentiam ad consultandum habemus, cùm vires ad agendum deficiunt.

Juvenes adversarum rerum cogitationem procul à se removeant, eòq; ab ijs atrocius deprehenduntur : omnia enim mala quantò repentina, tantò graviora ingruunt. at senes anxiam & maestam providentiâ miseras suas anticipant; bis interim infelices, dum ferant & dum metuunt. Ex alterâ parte, quis negabit juvenes in hac re sapienter facere? Nempe instantibus contenti curis (quæ nobis exercendis, etiam fatigandis, satis superq; sufficere videntur) præmaturam futurorum molestiam vitant, nec volunt citius quàm necesse est miseri esse. Sed neq; sua senibus sollicitudo sine præmio est & fructu. ejus enim beneficio ad omnes fortunæ ictus præparatos animos habent : & calamitates, cùm tandem venerint, idcirco faciliùs tolerant, quia earum amaritudinem jam devoraverunt.

Longævum annis suis solent aliquid addere ; juvenes suis detrahunt. vel quod tantundem est, vult senex semper senior vero, juvenis junior videri. Ante senectutem cura ut benè vivas ; in senectute ut benè moriaris. Adolescentes nihil esse facilius putant, quàm sapere. quòd tamen ut alijs arduum, ita est ipsis penè desperandum. Optimè enim Tullius ex Platone ; *Beatum, cui etiam in senectute contigerit, ut sapientiam verasque opiniones assequi possit.* In laudatione senis, qui vir fuerit, & quid fecerit, dicendum est : at verò

in

in adolescente, etiam spem & expectationem celebrare possumus. Multas habet *Plutarchus* satis frigidas sententias: illa autem acerrima est & plenissima dignitatis, quam ab *Augusto* die tam refert: qui Militibus tumultuantibus, *Audite me*, inquit *juvenes senem, quem senes juvenem audiverunt*. Idem *Plutarchus* videtur *Timo-leontem* exquisitissimè laudasse, dum prudentiam in eo etiam à primâ ætate fuisse dixit, etiam in ultimâ fortitudinem. Nec minus celebre est, quod de *Trajano Xiphilinus*: Erat, inquit, ita temperatus atq; compositus,

Ακρόασις ἡτοι-
γῆτος/ος, ἡ ἑκου-
γῆτος/ος, ἡ κενον.

ὡς μὴδ' ὑπὸ ἰσχυροῦ ἀπαυγνῶσαι, μὴδ' ὑπὸ γῆρας ἀμβλυνῶσαι.

Ad Mathematicas disciplinas juvenem esse vel maximè idoneum, quòd quisquam dubitet non est: ijs enim percipiendis nihil aliud requiritur præter acritatem & vigorem ingenij in cæterâ Philosophiâ, quia multum ex habitu aut experienciâ dependet, senectutis prærogativam agnosco. Quisquis adolescentiæ bonis insolenter exultat, hanc tristem sententiam meminerit, *Juvenem senio eripere sola mors potest*. Variæ sunt juvenum voluptates; una senectutis, quænam ista sit, nil opus est dicere. Nec enim quemquam nescire arbitror, solam esse accumulationem pecuniæ, quæ senum animos oblectat. In juvene senile aliquid, in sene fit aliquid adolescentis. Adversus pericula quanto paratior senex, tantò juvenis promptior. Erramus juvenes, emendemur senes. Senibus dicendi genus (quoties ad orationis discrimina recurro?) dicendi genus senibus convenit, mite, & grave, & remissum, & aquabile; & sobrium, & purum, & pressum; & sedatum, & limatum. juvenibus arrident erecta, & fortia. & generosa; florulenta quoq; & sublimia; etiam.

etiam crebra, & corusca, & convexa; quin figurata, & phalerata, & picturata, & exaggerata, & concitata, & ardua, & periclitantia: quæq; si benè cesserint, longè optima; sin secus, pessima habebuntur.

Primam ætatem haud incongruè auream vocaveris; tam multis beata bonis ultimæ præfulget: ultima certè argentea est, sive capillos, sive loculos spectes. Juventus voluptatibus plenius fruitur; eandem senectus minus desiderat: quod sanè est multo melius. Senes in defectu: in excessu juvenes peccant. Disce adolescens, & conde: doce, ac prome, senex. Juvenes grandævos stultos esse putant; juvenes stultos esse grandævi sciunt. Grandævi mortem, quamvis propinqui aut chari, modico tamen luctu prosequimur: nam cursum implese, & fabulam peregisse, spatiumque à naturâ datum emensus videtur. at juvenum acerba funera uberioribus lachrymis deflemus, quia tantò diutiùs supetesse poterant. Scilicet (ut præclare Verulamius) *nihil inter Fata mortalium tam flebile est, tamq; potens ad misericordiam commovendam, quàm virtutis flos immaturo exitu præcisus.* Adolescentes Reges adulatoribus obnoxij: Rex tamen senex adversus muliebres blanditias infirmior habetur. documento est sapientissimus Regum, nam alios taceo. Adest juvenibus verecundia, adest misericordiâ: in senibus & illa obduruit, & ista verò obcalluit. Cicero jam sæpius citatus de duobus amicis, juvene & sene, verba faciens, differentem quo eos prosequebatur affectum quàm beatè expressit? Verba Ciceronis hæc sunt: *Quorum alter apud me parentis Gravitatem, alter filij suavitatem obtinebat.* Nihil

Nihil est frequentius quàm juvenem supra vires audere & conari: at verò senex vix in ea quibus fidit ingreditur. Senes secunda moderatiùs ferunt, juvenes advesa fortiùs. Miramini, adolescentes, morum senilium à vestris discrepantiam? eosdem affectus isti habuerunt quos nunc vos habetis; quos nunc isti habent, vos habebitis. Non sum ex optatoribus impudentissimis; nec qui *Fortunam* immodicis votis laceßam. hoc tantum ab eâ tenue & pusillum peto; ut quicquid juvenes profundunt, & senes recondunt, in meas arcas confluat. Nullum adolescentiæ gravius impendet periculum, quam ab amicis & sodalibus: qui lubricam istam & ceream ætatem nimio sæpiùs in vitia propellunt, horum contrà amissio, certissima est senectutis calamitas: quia seni necesse est in tot annorum decursu multa amicorum funera videre. hoc autem illi tantò tristius accidit, quantò dum veteres amittit, non faciliè parat novos. Juvenes nimia festinatione, senes inutili morâ, occasiones corrumpunt. Hi monere amant, & illi oderunt monitores. Hi adolescentiam damnant, quam tamen præteritam dolent; illi senectutem irrident, quam tamen sperant venturam. Sed indignum judico qui bona juventæ senserit, quisquis innoxias ejusdem vanitates nimis morosè exagitat: nec minùs indignum qui olim inter senes numeretur, quisquis illorum venerandam canitiem improbâ procacitate contemnit.

F I N I S.

L